

GRAFIKAI SZEMLE

SZAKFOLYÓIRAT A GRAFIKAI IPARÁGAK SZÁMÁRA

A KÖNYVNYOMDÁSOK SZAKKÖRÉNEK HIVATALOS KÖZLÖNYE

Szerkesztőség:
Budapest, V., Hold-utca 7.

Megjelen minden hó 20-án.

Kiadóhivatal:
Budapest, V., Hold-utca 7.

Könyvnyomdák és betűöntődék a magyar korona országainak területén.

(Az időközben előforduló változások szives bejelentését kérjük.)

BUDAPESTEN.

KÖNYVNYOMDAK:	Pallas, irodalmi és nyomdai részvénytársaság, Kecskeméti-utca 6.	Pesti Könyvnyomda-Részvény-Társaság, Hold-utca 7.	Klauber és Singer Ó-utca 5.	Zeisler M., István-tér 17.
I. KERÜLET (VÁR).	Pardavy József, Gránátos-utca 10.	A Pesti Lloyd-Társulat Könyvnyomdája, Dorottya-utca 14.	Krömer Alajos, Gyár-utca 20.	VIII. KER. (JÓZSEFVÁROS).
Magyar kir. Államnyomda, Nándor-tér 1.	Poldini Ede és Társa, Ferencz József-rakpart 17.	Pollák M. Miksa, Nagykorona-utca 12.	Kunósy Vilmos és Fia, Teréz-körút 38.	»Budapesti Hírlap« nyomdája, Rökk Szilárd-utca 4.
Egyetemi nyomda, Iskola-tér 3.	Süsz Dávid, Haltér 5.	Preszburger Frigyes, Arany János-utca 21.	Löbl Dávid, Andrássy-út 19. és Szerescsen-utca 24.	Fritz Ármin, József-körút 5.
II. KERÜLET (VIZIVÁROS).	Ullmann József, Régl posta-utca 4.	Quittner József, Váczi-körút 18.	Mahrer Testvérek, Szerescsen-utca (államnyugdíjint. palotája).	»Magyar Nyomda«, József-körút 47.
Bagó M. és Fia, Ponty-utca 4.	Várnai Fülöp, Sarkantyús-utca 9.	Schlenker és Kovács, Akadémia-utca 7.	Markovits és Garai, Lázár-utca 13.	Józsefvárosi könyvny. (Tulajd.: Maurer Adolt), József-körút 60.
Heisler Jaroslav, Várkert-rakpart 1.	Wodianer F. és Fiai, Sarkantyús-utca 3.	Schlesinger és Kleinberger Bálvány-utca 18.	Özv. Borúth Elemérné Mozsár-utca 8.	Rózsa Kálmán és neje, Szentkirályi-utca 30.
Müller K. (Münster K.), Albrecht-út 5.	V. KER. (LIPÓTVÁROS).	Toldi-Könyvnyomda, (Schwarz Sámuel) Gyapju-u. 6. sz., Vadász-utca sarkán.	Munk Lajos, Király-utca 58.	Weissenberg Ármin, Eszterházy-utca 16.
Wacker F., Lánchíd-utca 17.	Bendiner A., Arany János-utca 18.	Weismann (sz. Laszk) E., Nádor-utca 18.	Nagel István, Nagymező-utca 40.	IX. KER. (FERENCZVÁROS).
III. KERÜLET (Ó-BUDA).	Vayda és Hamburger, Nádor-utca 19.	VI. KER. (TERÉZVÁROS).	Neumayer Ede, Szerescsen-utca 36.	Bartalits Imre, Üllői-út.
Wimmer Márton, Serfűző-utca 10.	Adler és Társa, Bálvány-utca 2.	Budapesti könyvnyomda-és kiadó-szövetkezet, Kemnitzer-utca 6.	Pitzger Izidor, Kazinczy-utca 35.	Engelmann Mór, Lónyay-utca 7.
IV. KERÜLET (BELVÁROS).	Czettel és Deutsch, Bálvány-utca 12.	Bielitz és Waldner, Király-utca 6.	Posner K. Lajos és Fia, Csengery-utca 31.	»Házánk« nyomda-részvény-társaság, Üllői-út 25.
Anglo-Nyomda (Kohn T.), Gránátos-utca 20.	Gansel Zsigmond, Sas-utca 19.	Bróza Ottó, Váczi-körút 17.	Pollacsek Mór, VI., Váczi-körút 5.	Wodianer Soma, Üllői-út 23.
Athenaeum, irod. és nyomdai részv.-társaság, Ferencziek-tere 3.	Hornyánszky Viktor, Arany János-utca 1.	»Corvina«-nyomda (Schlesinger Ignác), Révay-utca 14.	Rigler József Ede, Rózsa-utca 55.	X. KER. (KÖBÁNYA).
Buschmann Ferencz, Koronaherceg-utca 8.	Hungaria Könyvnyomda és kiadó-üzlet, Váczi-körút 34.	Fővárosi könyvnyomda-, vonalozó- és könyvkötő-részvény-társaság, Podmaniczky-utca 37.	VII. KER. (ERZSÉBETVÁROS)	Első kőbányai könyvny. Jászberényi-út 1.
Franklin-Társulat, magy. irod. int. és könyvny., Egyetem-utca 4.	Kálmán M. és Társa, Nagykorona-utca 5.	Fink Béla, Szerescsen-utca 17.	Deutsch József, Károly-körút 7.	BETŰÖNTÖDÉK:
Fanda József, Aranykéz-utca 5. (zárv.)	Kanitz C. és Fiai, Vadász-utca 26.	Goldstein Albert, Szerescsen-utca 7.	Garai Mór, Károly-körút 3.	Államnyomda, I. vár, Nándor-tér 1.
Goszler Gyula, Aranykéz-utca 1.	Kertész József, Mária Valéria-utca 11.	Gutenberg-Nyomda, Gyár-utca 31.	Heimlich és Händer, Király-utca 49.	Athenaeum, IV., Ferencziek-tere 3.
Hedyg S., Károly-körút 22.	Kollmann Fülöp, Arany János-utca 34.	Herрман Ignác, Laudon-utca 10.	Hunniá-Könyvnyomda. (Tulajdonos: Münz M.) Rombach-utca 1.	Első Magyar Betűöntőde Részvénytársaság, VI., Desselwffy-utca 32.
Hunyadi Mátyás, irod. és könyvnyomda-intézet. Zöldfa-utca 43.	Légrády Testvérek, Nádor-utca 7.	»Kosmos« műintézet, kö-és könyvnyomda r.-t. Aradi-utca 8.	Löbl Mór, Király-utca 13.	Egyetemi nyomda, I. vár, iskola-tér 3.
Nagy Sándor, Papnövelde-utca 8.	Löwy Ede, Váczi-körút 80.		Öblovitz Zsigmond, Csömöri-út 54.	Fischer és Miksa, VII., Király-utca 83.
Neuwald Ilés, Gránátos-utca 8.	Löwy és Fischer, Nádor-utca 17.		Propper Leó, Erzsébet-körút 22.	Franklin-Társulat, könyvnyomda r.-t., IV., Egyetem-utca 4.
Országgyűlési Értesítő Nyomdája, Gránátos-utca 1.	Márkus Samu, Gyapju-utca 6.		»Petőfi-könyvnyomda«, Dohány-utca 9.	Pallas, IV., Kecskeméti-utca 6.

Előfizetési ár: egész évre 2 frt = 4 kor., félévre 1 frt = 2 kor.

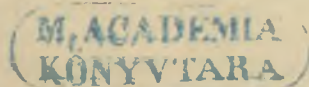
KÖNYVNYOMDÁK A VIDÉKEN.

- Ada.**
Berger Adolf.
- Alsó-Kubin.**
Schneider Dezső.
- Alsó-Lendva.**
Bozzay P.
- Apatin.**
Szavadi József.
- Arad.**
Aradi nyomda részvénytársaság.
Bloch H.
Gyulai István.
Lengyel és Stein.
Muskát Miksa.
Román gör. kel. egyházmegye nyomdája.
Réthy Lipót és Fia.
I. aradi amerikai gyors-sajtónyomda.
- Abrudbánya.**
Policzer Zs.
- Aranyos-Maróth.**
Részvénytársaság. (Felszámolás alatt.)
- Baja.**
Kollár Antal és Fia.
Nánay Lajos.
Streintz Gyula.
- Balassa-Gyarmat.**
Halyák István.
Özv. Kék Lászlóné.
- Balázsfalva.**
Gör. k. püspöki nyomda.
- Bártfa.**
Blayer M.
- Battonya.**
Gaál Vilmos.
- Békés.**
Povázsay Testvérek.
- Békés-Csaba.**
»Corvina« ny. (Szihelszky József.)
Lepage Lajos.
Povázsay Sándor és Guszt.
- Belényes.**
Muntyán József.
- Beszterce.**
Botschar T.
Orendi Károly.
- Beregszász.**
Farkas Kálmán
»Haladás« könyvnyomda, tulajd.: Juhász Piroška.
- Besztercebánya.**
Machold F.
Singer Jakab.
- Bicske.**
Lederer Hermann.
- Bonyhád.**
Raubitschek Izor.
- Brassó.**
Gött János és Fia.
Muresianu Aurél.
Alexi Theochár.
»Közművelődés« nyomda.
- Brezsnóbánya.**
Kreisler J.
- Buziás.**
Ullmann F.
- Csákova.**
Chudy Testvérek.
- Csáktornya.**
Fischel Fülöp.
- Csiksomlyó.**
Ferenczrendi nyomda.
- Csikszerecsa.**
Györgyjakab Márton.
- Csongrád.**
Schwarz Sándor.
Silber Jánosné.
- Csorna.**
Neumann Samu.
- Czegliéd.**
Piros J. és Társa.
Sebők Béla.
- Debreczen.**
»Csokonaie nyomda- és kiadó-részvénytársaság.
»Debreczeni Ellenőr« ny.
»Debreczeni nyomda-részvénytársaság.
Ifj. Gyúrky Sándor.
Kutasi Imre.
László Albert.
Pongrácz Géza.
Városi nyomda.
- Deés.**
Demeter és Kiss.
Rosenstein Mayer.
- Detta.**Heldenwanger József.
- Déva.**
Hirsch Adolf.
Kroll és Társa.
- Deveszer.**
Rosenberg Zsigmond.
- Ditró.**
Ditró és Szárhegy községek nyomdája.
- Dombóvár.**
Első dombóvári könyvnyomda és papírszergyár.
- Dunaföldvár.**
Schwarz Manó.
- Duna-Szerdahely.**
Goldstein József.
Adler Netti.
- Eger.**
Érsekl. lyc. nyomda.
Egri könyvnyomda-részvénytársaság.
Kohn Dávid.
- Eperjes.**
Hedry Bertalan és Stehr D.
Kosch Árpád.
- Érsekújvár.**
Winter Zsigmond.
- Erzsébetváros.**
Kotzauer D.
- Esztergom.**
Buzárovits Gusztáv.
Gerenday József »Hunnla«-nyomdája.
Laiszky János.
Tábor Adolf.
- Fehértemplom.**
Wunder J.
- Felső-Eőr.**
Schodisch Lajos.
- Fertő-Nezsider.**
Horváth B.
- Fiume.**
Battara P.
Chiuzre & Co.
Jerouscheg G.
Karletzky Ferencz.
Stabilimento Tipo-litografico Fiumano.
- Fogaras.**
Thierfeld Lipót.
- Galánta.**
Első galántai könyvnyomda és papírraktár.
- Galgóc.**
Sterner Adolf.
Seidl Jakab.
- Gyergyó-Szt-Miklós.**
Szabó testvérek.
- Gyoma.**
Kner Izidor.
- Gyöngyös.**
Braun Bertalan.
Herzog Á. E.
Kohn L.
Kohn Mór.
- Győr.**
Fischer István és F. utóda:
Nitsmann József.
Surányi János.
Polgár Bertalan.
- »Pannonia« könyvnyomd.**
(tulajd. Haar és Raab)
- Győr-Sziget.**
Gross G. és társa.
- Gyula.**
Dobay János.
Kohn Adolf.
- Gyulafehérvár.**
Püspöki lyc. nyomda.
Voltz H.
- Hajdu-Szoboszló.**
Plón Gyula.
- Hajdu-Böszörmény.**
Maróczy M. József.
- Halas.**
Práger Ferencz.
- Hátszeg.**
Stern Mór.
- Hódmező-Vásárhely.**
»Hungaria« nyomda.
Kanitzer G.
Lévai Fülöp.
- Holics.**
Hotascha J.
- Huszt.**
Mermelstein Fülöp.
- Igló.**
Schmidt József.
- Ipolyság.**
Neumann Jakab.
- Jászberény.**
Brünauer Adolf.
Hay Géza.
- Kabold.**
Deutsch Mózes.
- Kalocsa.**
Werner Ferencz.
Malatin Antal.
- Kaposvár.**
Hagelmann Károly.
Jancovics Gyuláné.
Kéthelyi Miksa.
Magyar János.
- Kapuvár.**
Buxbaum József.
Fieler Hermann.
- Karánsebes.**
Oréhoja Antal.
Karánsebesi gör. kel. róm. egyházmegye nyomdája.
- Karczag.**
Szódi Miksa.
- Kassa.**
Özv. Lippóczy Józsefné.
Bernovics Gusztáv.
Ries Lajos.
Werfer Károly.
Nemes F. (betűöntővel is bír).
- Kecskemét.**
Sziládi László.
Tóth László.
»Pannonia« nyomda.
- Késmárk.**
Kling János.
Sauter Pál.
- Keszthely.**
Nádai Ignác.
Farkas János.
- Király-Helmeccz.**
Klein József.
- Kis-Czell.**
Menyhárt Julia.
- Kézdi-Vásárhely.**
Ifj. Jancsó Mózes.
Szabó Á.
- Kis-Kún-Félegyháza.**
Renezay József.
- Kis-Martón.**
Dick Ede.
- Kis-Várda.**
Berger Ignác.
Kolozsvár.
Gombos és Sztupjár.
»Ellenzék« nyomdája.
Gámán János Örökősei.
Horváth Géza.
»Közművelődés« nyomda.
Lehmann V. Sándor.
»Magyar Polgár« nyomd.
Polcz Albert.
Stratzinger G.
- Komárom.**
Ziegler Károly.
Özv. Krausz Ignáczné.
»Petőfi«-nyomda.
Spitzer Sándor.
- Körmend.**
Részvénytársaság.
- Körmöcbánya.**
Joerges A. Özv. és fia.
- Köszeg.**
Feigl Frigyes.
Feigl Gyula.
- Kula.**
Berkovics Márkus.
- Kún-Szt-Márton.**
Sima F. fiókja.
- Kún-Szt-Miklós.**
Bors Károly.
- Léva.**
Nyitrai és Társa.
- Lippa.**
Povázsay Sándor.
Zách József.
- Liptó-Szt-Miklós.**
Steier Izidor.
- Lőcse.**
Reisz M. József.
Werthmüller J. és Fia.
- Losoncz.**
»Kármán« részvénytárs.
Roth Simon.
- Lugos.**
Traunfellner Károly.
Wenczelly J. és Fia.
Weisz Hermann.
- Magyar-Óvár.**
Czéh Lajos.
- Makó.**
Gaál László.
Neumann József.
- Malaczká.**
Wiesner Testv.
- Mármaros-Sziget.**
Mayer és Berger.
Blumenfeld és Dávid.
Részvénytársaság.
Viski Balázs Lajos.
- Maros-Vásárhely.**
Adi Árpád.
Ev. ref. collegium nyomda.
Grün Vilmos gyors-sajtónyomdája.
- Mátészalka.**
Weisz Zsigmond.
- Medgyes.**
Reissenberger G. A.
- Mezőtúr.**
Gyikó Károly.
- Mindszent.**
Goldstein Mór.
- Miskolcz.**
Forster Rezső.
Wesselényi G.-né.
Stamberger Bernát.
- Módos.**
Staits György.
- Mohács.**
Blandl János.
- Mokrin.**
Hegedüs Ferencz.
- Moór.**
Márián György.
- Munkács.**
Özv. Blayer Pinkásné és fia
Farkas Kálmán.
»Munkács« könyvnyomdája, könyv- és papírkereskedése: Kozma és Grünstein.
- Muraszombat.**
Grünbaum Márk.
- Nagy-Atád.**
Günsberger Antal.
- Nagy-Bánya.**
Molnár Mihály.
Keresztes Ferencz »Haladás« nyomdája.
Klein Lipót.
- Nagy-Becskekerek.**
Grcsics I.
Pleitiz Fer. Pál Utóda (dr. Brajjer L. és Mayer R.).
Scheinberger Ignác.
- Nagy-Bittse.**
Spiegel Samu.
- Nagy-Enyed.**
Wokál János.
- Nagy-Kanizsa.**
Fischel Fülöp.
Singer Lipót.
Wajdics József.
Weiss L. és F.
- Nagy-Károly.**
Ifj. Róth Károly.
Sarkady Nagy Zsigmond és Társa.
Turóczy Zsigmond.
- Nagy-Kikinda.**
Jokly L.
Milenkovits István.
- Nagy-Körös.**
Ottinger Ede.
- Nagy-Mihály.**
Landesmann B.
- Nagy-Rőcze.**
Künstler Soma.
- Nagy-Szalonta.**
Reich Jakab.
Adler Jakab.
- Nagy-Szeben.**
Kraft C. Vilmos.
Drotleff József.
Institut tipografic.
Reissenberger Adolf.
Román püspöki könyvny.
- Nagy-Szt.-Miklós.**
König Salamon.
Wiener Nathán.
- Nagy-Szöllés.**
Schwartz Béla.
- Nagy-Szombat.**
Goldmann Miksa.
Horovitz Adolf.
Winter Zsigm. Özvegye.
- Nagy-Tapolcsány.**
Platzko Gy.
- Nagy-Várad.**
Berger Sámuel.
Freund Lajos és Társa.
Laszky Armin.
Láng József és Társa.
Rosenbaum Vilmos.
Sonnenfeld Adolf.
»Szigligeti« nyomda r.-t.
Pauker Dániel.
- Német-Bogsán.**
Zeier J.
- Német-Palánka.**
Kristofek József.
- Nyiregyháza.**
Kalina József.
Jóba Elek.
Piringer János.

GRAFIKAI SZEMLE

SAKFOYÓIRAT A GRAFIKAI IPARÁGAK SZÁMÁRA

A KÖNYVNYOMDÁSZOK SZAKKÖRÉNEK HIVATALOS KÖZLÖNYE

MEGJELEN MINDEN HÓ 20-ÁN

III. ÉVFOLYAM

BUDAPEST 1893 OKTÓBER

10. SZÁM

Haladjunk!

A rohamosan haladó XIX. század óriási feladatot ró minden emberre; megköveteli, hogy minden tekintetben lépést tartson vele. A művésznak, kereskedőnek, iparosnak ma már nem elég, ha szakmáját gépszerűleg űzi, ma már mindenkinek bizonyos fokú műveltségre van szüksége. Sajnos, mi ezt az iskolában kevésbé sajátíthattuk el, mert ritka esetben adatott meg közlünk valakinek mód, annyi iskolát végezni, hogy e követelménynek megfelelhessen.

Pedig tudvalevő, hogy a műveltség a szakmabeli kiképződést is fokozza. Nekünk nyomdászoknak pedig ez leginkább szükséges. Kérdés tehát, hogy miként érhető el ezen cél legkönnyebben?

Az önképzés által!

Számtalan módunk van az önképzésre! Már magában mindennapi foglalkozásunk alkalmat és módot nyújt erre. A majdnem naponként változó szellemi munka megszoktat bennünket, sőt — foglalkozás közben csakis egyes töredékekkel lévén dolgunk — még ingerel is az önképzés másik módjára: az olvasásra!

A jó könyvek olvasása a leghathatósabb mód az önképzésre.

Egy másik éppen olyan, de még kényelmesebb és kellemesebb mód az olyan társas összejövetelek rendezése, melyeken éppen ezen célból felolvasások tartatnak, vitatkozások folynak stb. stb.

Minden szakmában fontos dolog a szakma teljes ismerete, de bátran merem állítani, hogy egyik sem igényel annyi és oly beható tanulmányozást, mint a miénk. A naponta változó divat, a túlbőven termelt újabb és újabb szedő-anyag, mind tanulmányt igényel!

Hisz még alig tettük általánossá és ismertté a stilszerű accidens-szedést, alig barátoktunk meg azzal, immár csaknem halomra dönti az ujonnan kiadott jelszó, a »szabad irány!« És ki tudja, minő új kompozíció, minő geniális gondolat fogja megint ezt kiszorítani! Szóval mi ugy vagyunk, mint a jó pap: holtig kell tanulnunk!

És mégis mit tapasztalunk! Közönyt és közönyt mindenfelé!

Tán seholy sem találkozunk annyi közönnnyel, mint nálunk. Nem akarom firtatni, mi okozza ezt szakársainknál, de azt hiszem, mindegyik bir annyi föl-

fogással, hogy belássa, miként ez nemcsak erkölcsi, hanem anyagi jólétünket is befolyásolja!

Általában az a kifogás, hogy kevés az idő. Ez nem áll, mert rendes munkaviszonyok mellett mindig marad annyi idő, melyet helyesen beosztva, jól felhasználhatunk.

A ki akár iskola, akár önképzés útján bizonyos fokú műveltségre tett szert, másoknak is hasznára lehet. Tanulmányai és szemléletei közben gondolatai támadnak, melyeket papírra vetve, hasznos anyaggá tehet az általánosság okulására.

Azután a kellemes a haszonnal is egyesíteni lehet. Ha a napi fáradoimat kipihenni hazatérünk és egy jó szak- vagy más könyvet elolvastunk, fűzzük tovább gondolatainkat, sokszor fog támadni e közben olyan is, mely új eszmét szül.

Ne irtózzunk a társas összejövetelektől sem! Nem értek ez alatt holmi eszem-iszom kompániákat, hanem köröket, melyek a fenti célnak megfelelnek és a tagok önképzésére fektetik a főszűlyt.

Igen kedvező alkalom nyílik most erre a Szakkörtéli idényének beálltával.

A havi felolvasó ülések eljöttétől csak napok választanak el. Mutassuk meg ez alkalommal is haladásra való törekvésünket az által, hogy minél számosabban látogassunk oda el.

De meg rövid idő alatt életbe lép a választmány ama terve is, hogy hetenként egyszer vagy kétszer szaktársalgási összejöveteleket rendez este 7—10 óráig zárt helyiségben, a hol igen hasznos eszmecserét lehet váltani. Az első ily összejöveteleken állítja ki majd részletenként a legújabb angol mintacsere nyomtatványait is. Mennyi érdemes eszmecserére fog már ez is alkalmat nyújtani!

Szóval alkalom van mindenütt és mindenkor, csak akarni kell azt föl is használni. Mily szép volna, ha tömeges részvétel jelentkeznék és ez által lehetővé válna, hogy a Szakkör mind több és több jó eszmét testesíthetne meg, melyek eddig csak jámbor óhajok voltak!

Ifjú szaktársak, főleg önöknek szól ez! Nem szabad a csekély anyagi áldozattól visszariadniok, hiszen saját létérdekről van szó, mert képzett emberek mellett iparágunk is haladni fog és a haladó ipar jólétet kell hogy biztosítson munkásainak is.

Tehát előre!

Augenfeld Miksa.

Magyar motívumok — külföldi kezdőbetűkben.

Különös érdeklődést keltett fel bennünk *Poppelbaum* bécsi udvari betűöntő-czég egy újabb keletű gyártmánya: az alább bemutatott kezdőbetűk. E betűket szemlélve, önkéntelenül is visszaemlékezünk lapunk első évfolyamának egyik, a magyar *style*-re vonatkozó cikkére és egyéb e témát érintő körülményekre.

Nem mondhatnók azonban, hogy valami nagy lelki örömmel tesszük ezt, mert sajnálattal kell tapasztalunk, hogy hiába agitáltunk eddig a magyar ornamentika felkarolása érdekében; hiába igyekeztünk illusztrációkkal is bizonyítani, mily háladatos anyagot lehetne belőle meríteni és mily könnyen lehetne általa a magyar nyomdászat részére speciális anyagot teremteni. Hiába fáradozott a Szakkör, hiába akart nagy áldozatot hozni — minden igyekezet meddő maradt.

És míg ily elszomorító dolgokat vagyunk kénytelen tapasztalni és már-már feladtunk minden reményt: addig a Lajtán túlról kerül hozzánk ily fajta termék, melyből gyöngyként csillámlanak elő a magyar ornamentikának egyes részletei.

Tudakozódtunk ezek eredetéről és az említett betűöntő-czég készséggel adta elő, hogy az eszme e betűk előállítására ugyan egy nagy cseh nyomdától ered, azonban csak nagy nehezen határozta el magát ennek készítésére, mert — mint mondja — egyetlen egy czég kívánságára és használatára nem volt hajlandó oly nagy áldozatot hozni, mint a melyet a matriczák vésése igényel. Később azonban, midőn az utóbbi időben Magyarországot üzlete érdekében beutazta, nagy meglepetésére, különösen Erdélyben a nép ruházatán, butorán visszatükrözve látta az inicziálék rajzát. Ekkor határozta el magát eme kezdőbetűk készítésére, a melyek most már nagy kelendőségnek örvendenek. A cseh nyomdák is kiváló előszeretettel veszik és alkalmazzák, de nálunk különösen annyira megkedvelték, hogy már kevés nyomdában hiányzanak.

Poppelbaum inicziáléja.

Tiszta magyar motívum.

A motívumot illetőleg azonban meg kell jegyeznünk, hogy az nem határozott *styl*; mondhatnánk, hogy inkább *bastard*, melynek azonban nagy részében mégis a magyar *styl* van képviselve.

Megkeresésünkre lapunk egyik barátja, *Neumann* litografiai művezető úr, ki a magyar *styl* és ornamentika ismeretében nagy jártassággal bír és már sok eredeti magyar rajzot készített, az *M* betűt tisztán magyar

style-re dolgozta át és így ama kellemes helyzetben vagyunk, hogy *Morelli Gusztáv* tanár ur művészies metszése nyomán, egy eredeti magyar inicziálék mutat-hatunk be tisztelt olvasóinknak, ezzel szemléltethetővé téve a különbséget a tiszta magyar irányú és az említett czég által forgalomba hozott inicziálék között. Midőn a szives előzékenységet Neumann urnak és különösen *Morelli* tanár urnak köszönetet mondunk, örvendünk, hogy szaklapunkban foglalkozhatunk ez érdekes dologgal, mint olyannal, melylyel ismételten bizonyíthatjuk, hogy éppen nem volna nehéz a magyar nyomdászatban a magyar ornamentikát bevezetni, melyhez most, hogy újabb bizonyítékkal állottunk elő és ismét szóba hoztuk, reményünk is van!

H. I.

A szedőteremből.

A fővárosi, de leginkább a vidéki nyomdák leg-többjében a szedőtermekben furcsa rendet találni. Belépve az ilyen nyomdába, azonnal szemünkbe ötle-nek a regális on toronymagasan egymásra halmozott szekrények, a szekrények mellé lerakott papirszeletek és kéziratok tarka egyvelege, a szekrények szélén és a kevésbé használt rekeszekben felhalmozódott fischek; a földön heverő betűk sokasága. Kihúzva valamelyik betűfiókot, rendetlenül összerakott, halomra dőlt sorokat találunk.

Hogy ezen rendetlenség mennyire hátrányára van az üzletnek, arról nem akarok szólni, csak néhány jó tanácsot akarok szolgálni, melyeket idevonatkozólag a külföld nagyobb, mintaszerűen berendezett üzleteiben tapasztaltam. Különösen a bécsi államnyomda új épületében berendezett szedőtermekben — melyek igazán mintaszerűek — volt alkalmam a czélszerűség és rend gyakorlati előnyeiről meggyőződnöm.

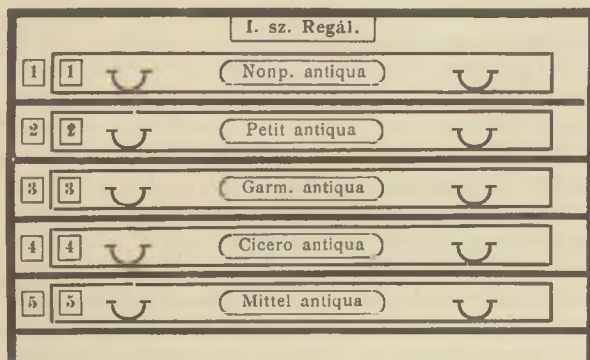
***

A regálisok mindenkor szorosan egymás mellé állítandók fel, sőt czélszerű a két regál közt fenmaradó hézagot betetőzni, azaz egy lécczel beszögezni, mert ez által elejét vesszük annak, hogy a betűk a regálok közé hulljanak, mert az idehullott betűk rendszerint ott is vesznek, nem lévén valami nagyon gyakran alkalom, a regálokat helyükből elmozdítani.

A szekrények úgy helyezendőek el, hogy a betűk faj szerint (pl. *antiqua*, *mediaeval*) együtt és nagyság szerint egymás alá (pl. *nonp.*, *petit*, *garmond* stb.) kerüljenek. Olyan betűk, melyekből több szekrényvel van, megfelelően szintén egymás alá helyezendőek.

A regálisok és szekrények megszámozása szintén czélszerű dolog. Egyik lipcei nagy és ismert nyomdában láttam a következő számozási módot. Elsőben a regálisok vannak római számokkal megszámozva, azután pedig nemesak a regálban elhelyezett szekrények, hanem a regál baloldalán közvetlen a szekrény

mellett ugyanazon szám van felillesztve, mint a szekrényen, tehát körülbelül így:

A betűminta szintén ennek megfelelőleg van szedve. Tudvalevőleg a betűminta nem csupán arra szolgál, hogy a nyomda anyagát a megrendelőnek bemutassa, hanem főképen arra is, hogy azt a szedőnek szemléltethetővé és könnyen áttekinthetővé tegye. Tehát a betűminta így van szedve:

I. sz. regál. Nonp. antiqua 1. sz. szekrény.
Midőn Gutenberg a nyomdászatot feltalálta, számos olyan körülménnyel kelle küzdenie, melyeket az akkori korszak

II. sz. regál. Petit antiqua 2. sz. szekrény.
Midőn Gutenberg a nyomdászatot feltalálta, számos olyan körülménnyel kelle küzdenie, melyeket az a

III. sz. regál. Garmond antiqua 3. sz. szekrény.
Midőn Gutenberg a nyomdászatot feltalálta, számos olyan körülménnyel kelle

IV. sz. regál. Cicero antiqua 4. sz. szekrény.
Midőn Gutenberg a nyomdászatot feltalálta, számos olyan körülmény

V. sz. regál. Mittel antiqua 5. sz. szekrény.
Midőn Gutenberg a nyomdászatot feltalálta, számos oly kö

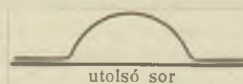
Most már első pillanatra feltűnik az előny, a melyet e számozási mód nyújt. Ha a szedő kikeresi magának a betűt, melyet szedni akar, megjegyzi a regál és szekrény számát, minden hosszabb keresés nélkül megtalálja a keresett betűt. Mennyi időmegtakarítás ez különösen ujonnan belépett szedőnél, ki meg van kímélve attól, hogy az összes szekrényeket sorra kutassa.

Tudvalevő dolog, hogy mennyi kellemetlenség származik abból, hogy a szekrények egyszer ide, másszor oda lesznek dugva. Ezen módszer szerint minden szekrénynek meglévén a maga helye, a kellemetlenség elkerülhető. A párhuzamos számozás szerint, ha a regál összes szekrényei fel vannak állítva, visszahelyezésénél első pillanatra megtalálható a szekrény helye.

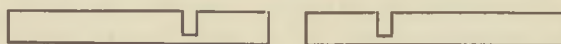
Ugyancsak fontos ugy egészségi, mint tisztasági szempontból, a szekrényekből legalább havonta egyszer alaposan a port kifujtatni és ugyancsak ez alkalommal a netán megsérült cím- és számfeliratokat újjakkal pótolni.

A fiókokba berakott címírásokkal nagyon sok baj

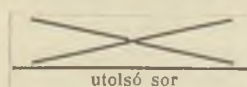
van, a mennyiben azok hamar összedőlnek. Ennek megakadályozására czélszerűek az újabban forgalomba hozott, ugynevezett túskepcáziumok, azonban ennek szerzése nagyon költséges. Czélszerű az utolsó sor és a szekrény hátfala közé, egy hosszabb, rossz réz-léniából következőleg meghajtott darabot tenni:

vagy két léczet következőleg kivágni

és a két léczel összetéve, X-alakú, szintén használható támasztékot kapunk, mely így alkalmazható:

Szenlér Mihály.

Az ezredéves kiállításról.

A történeti főcsoport irodalomtörténeti bizottsága közelebb készült el jelentésével az irodalomtörténet miként való bemutatását illetőleg. E jelentés annyival inkább érdekel bennünket, mert ezzel kapcsolatban fel van véve a régi hazai nyomdászat történeti fejlődése és haladása is. A jelentést a »Graphica« nyomán a következőkben közöljük:

Az irodalomtörténeti csoport rendezésére nézve a bizottság mindenekelőtt kizártnak tekinti kizárólagos alkalmazását az ugynevezett muzeumi rendszernek, melyhez képest a tárgyak nemcsak csoportok, hanem minőségük szerint is elkülönítve s a korrend mellőzésével, elzárt álló és fekvő szekrényekben elhelyeztetnek, illetve a falakon felakasztatnak.

A bizottság kötelességének ismeri a leghathatósabban hangsúlyozni abbéli nézetét, hogy a kiállítás teljes sikerének legfontosabb tényezőjéül tartja a kiállítandó anyag czélszerű, vonzó alakban s az áttekinthetést könnyítő módozatok szerint való rendezését.

A bizottság azt proponálja, hogy az összegyűjtendő okiratok, codexek, kéziratok, könyvek stb. bizonyos részének felállítására korhűen utánzótt helyiségek bocsátassanak rendelkezésére.

Még pedig szükségesek lennének a következő interieurök:

1. Egy középkori könyvtár-terem. 2. Egy stuba scriptoria, mely egyszersmind levéltárul szolgálna. 3. Egy XVII. századbeli magyar főur könyvtárhelyisége. 4. A Pázmány által alapított nagyszombati egyetem könyvtártermének mása. 5. Egy XVII. századbeli nyomdahelyiség.

A középkori könyvtár mintájául Mátyás király budai könyvtárának egyik termét úgy rekonstruálva lehetne venni, a mint azt Naldus Naldini és több egykorú humanista részletesen leírják.

E részben czélszerűen fel lehetne használni egy mai nap is még sértetlen állapotban levő olaszországi középkori könyvtári helyiségnek és butorzatának beszerzendő rajzait.

Eme teremben lennének elhelyezve hazai vonatkozású codexeink, a Corvin-könyvtár összes megszerzhető példányai és egy vagy más irányban hazánkat érdeklő incunabulumok.

A stuba scriptoria, mely egy középkori klostrom hasonló helyiségeinek leírása alapján készülne, magában foglalná minden egyes királyunknak 1000-tól 1526-ig kiállított fontosabb s uralkodásukat jellemző okiratait.

Maga a tárgyak felállítása mindkét teremben lehetőleg korszerűen volna eszközözendő.

A XVII. századbeli főúri könyvtár helyiségeül contempláljuk Zrinyi Miklósnak a költőnek ilyenmő helyiségét, úgy előállítva, mint az Tollius útleírásából és a csáktornyai kastély maradványaiból megállapítható.

Ebben egyéb anyag mellett, elhelyezendő lenne Zrinyinek fenmaradt s Zágrábban őrzött könyvtára, esetleg a meglevő katalógusok alapján kiegészítve.

A Pázmány-féle könyvtárhelyiség pedig, az országos levéltárban meglevő alap- és tervrajz szerint könnyen lesz rekonstruálható s abban főleg a hitvitázó irodalom, mint a melynek Pázmány egyik főharcosa volt, talánna czélszerű elhelyezést.

A külön nyomda-helyiségben, mely szintén korhűen lenne felállítandó, elhelyezhetők lennének az összes meglevő régi sajtók (bártfai, kassai, Csiky-klostrom), matriczok és betűk. Czélszerűen lehetne továbbá itt a hazai nyomdászat fejlődését, a hazai nyomdák jellemző termékeiben külön bemutatni. Ezenfelül itt a helyiség egyik fülkéjében kiállítandók volnának a vándornomdák érdekes termékei.

Az irodalomtörténeti bizottság, megvitatás és esetleg elfogadás czéljából, a következő concret javaslatokat terjeszti a történeti főcsoport plenuma elé:

1. Előrebocsátja a bizottság, hogy az általa eszközözendő gyűjtés anyagául tekinti: a hazai okiratokat, a hazai vonatkozású codexeket és kéziratokat, a hasonló vonatkozású nyomtatványokat, valamint a hazai íróknak metszetben meglevő arczképeit, eredeti kézírataikat s leveleiket.

2. A honfoglalástól a mohácsi vészig terjedő korszakra nézve beszerzendők lesznek a jellemzőbb okiratok; az összes hazai vonatkozású codexek, beleértve a Corvinákat és az összes ily vonatkozású nyomtatványokat. Reflektál esetleg az egyházi szerkönyvekre s a külföldön működött, de hazai származású nyomdászok termékeire.

3. A későbbi korszakokban csupán azon irodalmi termékek összegyűjtésére szoritkozunk, a melyek a cultura fejlődésénél számbavehető tényezőknek tekinthetők. Mindazonáltal a bizottság súlyt helyez arra, hogy oly idevágó munkák, melyek csakis külföldi könyvtárakban léteznek, lehető teljes sorozatban be-

szereztesse. Ezek közül ezuttal kiemeljük a török hódoltság irodalmából az egykorú török írók munkáit, a melyek kivált Fojnyiczán, Szucsészán és Krezsovón található nagy mennyiségben.

4. Ugyanezen kort illetőleg fontosnak tartja a bizottság az ugynevezett Neue Zeitung-ok s egyéb ily tartalmú egyaránt ritka apróbb nyomtatványoknak lehetőleg teljes összegyűjtését, mint a melyek abban az időben a napisajtót pótolták.

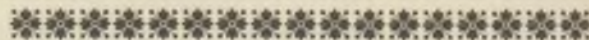
5. A nyomtatványoknál az egyes írók termékei lehetőleg együttesen maradjanak.

6. A hitvitázó irodalomra nézve a bizottság kívánja, hogy külön csoportban egyesítesse a katolikus és külön csoportban a protestáns művek.

7. Nem kívánna a bizottság az irodalom fejlődésének feltüntetésénél tovább terjedni 1849-nél, miután az ezen időszak óta keletkezett irodalmat ugyis az illető modern-csoport fogja bemutatni.

8. A bizottság a saját hatáskörébe tartozónak véli a régi nyomdászati fölszerelések beszerzését és bemutatását, annál inkább, mert a nyomdászat állását és haladását az egyes korszakokban csakis az általa beszerzendő s e tekintetben gondosan megválasztandó nyomdatermékek útján lehet remélhetőleg kifejezni.

9. Végül, tekintettel arra, hogy a könyv és borítéka egy összefüggő egészet képez, a bizottság azt hiszi, hogy hivatása a könyvkötészetre is kiterjed. Jelcsül feladata, a hazai régi könyvkötészet termékeit lehetőleg teljesen egybegyűjteni, kivált a kolozsvári Ajtai-czég gyűjteménye alapján.

Évkönyvünk érdekében.

Az eddig egyetlen magyar nyomdászati szakkönyv: a Nyomdászok Évkönyve előfizetési felhívása szétment az országba, hogy immár kilencedik évfolyamára hivatkozva toborzzon az ország minden részéből.

Ha Magyarország nyomdászai valaha méltányoltak valamely irodalmi vállalkozást, a Könyvnyomdászok Szakkörének ez a vállalkozása megérdemli teljes méltánylásukat, pártolásukat. Mert kincsesháza ez a kis könyv a magyar nyomdászoknak, a melyből a fiatalok tanulhatnak és melyben az öregek élvezettel lapozhatnak.

És mégis azt látjuk, hogy a tavalyi évfolyam deficitel záródott a Körre nézve, mely szakirodalmi alapjából adja ki az Évkönyvet. A Kör csak elismerést érdemel, hogy nagy anyagi áldozattal bár, de fön-tartja állandóan az Évkönyvet, de mit érdemelnek azok a szaktársak, a kik tudomást sem vesznek a könyv létezéséről, vagy ha tudomással is bírnak létezéséről, azt nem pártolják, nem veszik meg?! Szomorú, nagyon szomorú tény ez, élénk világításba helyezi, miként óhajtanak a magyar szaktársak haladni, művelődni.

Pedig a Körben megvan a jóakarattal évről-évre jobbat nyújtani, a melyből okulást meríthetnek a tanulni vágyók. A könyv ára is oly olcsó (helyben 60 kr., vidékre 67 kr.), hogy azt még a legszerényebb viszo-

nyok között levő szaktárs is megszerezheti. Mi oka lehet hát a pártolás-hiánynak?

Nem akarjuk feltételezni, hogy olyanok is vannak, a kik sajnálnak néhány krajczárt egy szak-könyvért adni, mert ha ez a baj, ezen segítve van az által, hogy könnyen fizethető részletekben szerezheti meg mindenki a könyvet.

Sokat, nagyon sokat tanulhatunk e tekintetben a külföldi szaktársaktól, a kik között talán egy sincs, a kinek *nélkülözhetlen zsebkönyve* ne volna valamely Almanach. Pedig künn a külföldön se szeri, se száma az évkönyveknek, annyi van. És mindenik tisztességesen megél, folyton-folyvást javíthatja tartalmát, pedig azok ára kétszer annyi, mint a mi Évkönyvünké.

Hogyha nálunk minden vidéki nyomdában egy ügybuzgó szaktárs kezébe venné az Évkönyv ügyét s csak minden második szaktársat megszerezne az Évkönyv pártolójának: egészen másképp állana az Évkönyv dolga. Ezt a fáradságát az ügybuzgó és gyűjtő szaktársaknak azzal jutalmazza meg a Kör, hogy *minden tisz gyűjtött előfizető után egy tiszteletpéldányt* ad a gyűjtőnek.

Ez úton fordulunk tehát a vidéki tisztelt szaktársakhoz, vegyék kezükbe az Évkönyv ügyét és igyekezzenek annak minél több pártolót szerezni. Az előfizetési összegek, mint az előfizetési felhívásban olvasható, *legkésőbb november hó 15-éig küldendők be lapunk kiadóhivatalához*, legcélszerűbben postautalványon. A kiknek gyűjtőivük nincs, forduljanak szintén kiadóhivatalunkhoz, az mindenüvé készséggel küld ilyet.

A magyar szakirodalom ügyét mozdítja elő minden szaktárs, ha az Évkönyvet pártolja.

Pártoljuk tehát az egyetlen magyar szakkönyvet!

Hazánk könyvnyomtatói Hunyadi Mátyás idejétől 1848—49-ig.

Irta: Firtinger Károly.

14.

MAGYAR NYOMDÁSZAT KÜLFÖLDÖN.

Jóllehet hazánk mostoha viszonyai Mátyás király elhunytával — mint tudjuk — nem kedveztek Gutenberg találománya terjedésének, mégis találkoztak honfitársaink közül szép számmal, kik idegen földön — főleg Olaszországban — számbavehető tevékenységet fejtettek ki az új művészet terén, sőt egy-kettő komolyan vetekedett a nagytekintélyű olasz és német mesterekkel műveik kiállításában.

Igy **Szebeni (Septemcastrensis) Tamás**, előbb Mantuában, azután Modenában működik 1472—81-ig (utóbbi helyen a híres **Jenson Miklós** francia nyomdász társaságában). Egyik munkája az 1481. szeptember 19-én bevégzett »Aesopi Fabulae«.

Petrus Ungarus 1482—1501-ig Lyonban nyomdász-kodik, mely városban állítottatott elő 1500-ig, Velence után, a legtöbb sajtótermék. Petrus egyik ismert munkája »Tractatus de proprietatibus rerum« címet visel, melyet 1482. november 21-én végzett be.

Holló (Corvus) András, erdélyi nyomdász 1476-ban a jőhírű **Rotneil Adám** német nyomdásztársával, később pedig **Feketealmi (Bureiensis de Czeidino) Márton** földijével Velenceben dolgozik. 1484. szeptember 28-án bevégzi »Breviarium Olomucense« című könyvét.

Dalmatinus György 1480—83-ban működik Velenceben. **Bernardus de Dacia** 1478—90-ig Paduában nyomdász-kodik és

Gara Simon 1491-ben Velenceben.

Basaynus Ungarorum pedig Cremonában dolgozik 1492—94-ben.

Megemlítendőek még **Luczius** erdélyi származású nyomdász, ki Helmstadt német városban működik 1583-ban és **Bakatár Miklós**, ki 1598-ban nyomdász-kodik Pilsen városában Csehországban.

Mindezek mint gyakorlati nyomdászok szereztek becsületet és tiszteletet a magyar névnek messze országokban, idegen ajkú nemzetek közt.

De találkoztak hazánk oly lelkes fiai is, kik külföldön nagytekintélyű állásokat foglalva el, befolyásukat szintén felhasználták a nyomdászati terjesztésére. Igy **Vitéz János** veszprémi püspök, a nagy Zrednai Vitéz János egy távoli rokona s szintoly buzgó felkarolója minden szépnek és nemesnek, mint az utóbbi, — mint az olmtüzi püspökség adminisztrátora — 1486-ban nyomdát alapít Brünmben, az első Morvaországban.* Mint első nyomdászok működtek itt Stahl Konrád Blaubeuernből és Preunlein Mátyás Ulmból.

Ugyancsak **Vitéz János** püspök 1492-ben, mint a bécsi káptalan gondnoka, pártfogója Bécs első állandó nyomdászának, **Winterburger Jánosnak**, sőt — mint dr. Mayer Antal Bécs városa nyomdásztörténetében írja — Winterburger fényes ajánlatokat kapott Vitéztől, hogy nyomdáját tegye át Budára; Vitéz ezen törekvése azonban siker nélkül maradt.

Thurzó Szaniszló, olmtüzi püspök 1497-től 1540-ig, pedig Olmtüzbán állította föl 1499-ben az első nyomdát.

Hazánk közművelődésére azonban mindezen dicséretes iparkodások nem voltak közvetlen hatással. Erre nézve az impulsusnak az országból magából kellett kiindulni. Itthon a szellemi élet tényezői csakhamar találtak is utat-módot, hogy érintkezésbe lépjenek a külhon tekintélyesebb nyomdahelyeivel, könyvszükségleteik fedezésére; ily helyek voltak első sorban Velence, Krakó és Bécs, továbbá Augsburg, Nürnberg s a messze Hollandia egy-két helye. Buda városa ezen időben élénk forgalmú könyvárús-czéhvel bírt; **Feger Theobald**, **Paep János**, **Heckel István**, **Rum György**, **Kaym Orbán** stb. könyvárúsok széles körű összeköttetésekben állottak könyvkiadó-vállalataik révén. Igy **Feger Theobald** 1488-ban nyomtatta Augsburg elsőrendű műhelyében, **Rathold Erhardnál**, **Thuróczy** magyar krónikáját. 1494-ben pedig Bécsben **Winterburger János** által a »Constitutiones Sinodales Eccles. Strigoniensis« című munkáját. — **Paep János** 1498-ban nyomtatta Velenceben a »Legend S. S. Hungariae, quae in Hystoria Lombardica non continentur«, továbbá a »Missale Divin. Offic. Anno 1499« és valószínű, hogy az esztergomi »Missale«-t 1511-ben is ugyanott nyomatta. — **Heckel István** 1514-ben állította elő Velenceben **Lichtenstein** műhelyében a »Paulinus Missale«-t.

A legelső magyar nyelvű nyomtatvány Nürnbergben **Koburger Antal**** (1472—1513) híres műhelyében készült, egy István király jobb kezéről szóló ének, melyből azonban nem maradt reánk egy példány sem; első versszaka következőképen hangzik:

O deucheoseeges zent iob keez
mel'et magyar ohaitua neez,
draagha genche neepunkneec,
nag' eoreome ziuueunkneec.

Froben János jeles bázeli nyomdász sajtói alól kerültek ki **Janus Pannonius** (Cseszmiczei János pécsi püspök)

* L. bővebben dr. Dudik Beda morva történetirő »Geschichtliche Entwicklung des Buchdruckes in Mähren, vom Jahre 1486—1621« című munkájában.

** **Koburger Antal** művészetünk történetében a »nyomdászok királya« címmel tiszteltetik.

epigrammái és »Sylva panegyrika« című munkájának 1518-ki kiadása.

Schönsperger János augsburgi nyomdász, Miksa császár »Theuerdank«-jának híres nyomója, szintén állított elő több magyarhoni származású munkát 1481—1523-ig.

Plantin Kristóf nagyhirű műhelyében Antwerpen városában állítottatott elő 1584-ben Beythe István »Stirpium Nomenclatur Pannonicus« című munkája.

Fontos szerep jutott *Krakó* városának hazai kultúrtörténetünkben. Itten **Vietor (Philovallis) Jeromos** * műhelye állít elő számos magyar könyvet. Így 1532-ben Komjáthi Benedek »Szent Pál leveleit«, melynek példányai ma igen ritkák. Itten nyomatták még munkáikat: Ozorai Imre, Gálszécsi István, Farkas András, Székely István stb. — Vietor elhalálása után Strekoviái Lázár, Korekötzki Ferencz, később (1580-ban) Wierzbiet Mátyás krakói nyomdászok foglalkoztak magyar sajtótermékek előállításával.

Bécsben kiválólag osztrák politikai érdekű, vagy a mi ezzel majdnem egyfoglalom: katolikus irányú könyvek láttak napvilágot. Nevezetesebb nyomtató műhelyek gyanánt időrendben a következőket felsorolhatjuk, mint a melyekben magyar munkák állítottak elő: Singrenius János (Pesti Gábor: »Aesop meséi«, 1536-ban) 1510—45; Adler (Aquila) Egyed, 1549—52; Hoffhalter Ráfáel, 1556—62; Jezsuitanyomda, 1559—65; Formica Lénárd, 1588—1605; Formica Máté, 1617—38; Cosmerovius Máté, 1640—74; Voigt Lipót, 1670—1706; Ghelen János, 1678—1721; Kurzböck György, 1755; Kurzböck József, 1775; Haykul Antal, 1780; Gerold József, 1782; Trattner János Tamás, 1774; Hummel Dávid János, 1790; a jelen században napjainkig: Strauss Antal, Grund Lipót, Pichler Antal, Sollinger J. P., Mechitaristák nyomdája, Cs. kir. államnyomda, Sommer Lipót, Ueberreuter Károly, Holzhausen Adolf stb. stb.

A míg tehát, mint már említők, Bécs, továbbá Grác, Prága s egyéb helyeken Ausztriában a katolikus vallásfelekezeti irodalom java része sokszorosított sajtó útján, addig Németország, valamint Helvécia és Hollandia nyomdalműhelyei a protestantismus ügyében voltak tevékenyek. Első nyomdászaink, kik egyszersmind az új hitvallás buzgó terjesztői voltak, külföldön szereztek a sajtóval való bánásmódnak gyakorlottságát. Így **Abádi Benedek** Krakóban, **Heltai Gáspár** pedig Wittenbergben ismerkedett meg a nyomdászati titkaival. **Honter János** ismét Bázeltől hozatta nyomdájának felszerelését, **Szenczi Kertész Ábrahám** pedig Leydenben hallgatott teológiát és ott sajátította el művészetünk fogásait. Kertész legbuzgóbb pártfogója az öreg

iktári gróf Bethlen István volt, kiről Szalárdi János Siralmas krónikájában olvassuk, hogy »Az váradí nevezetes iskolához és ecclesiához szinte a lüneburgumi hercegségből ugyan Lüneburgumból igen szép typographiát nagy költségével hozatott volt; az öreg formában már kezünkél levő szép magyar (váradí) biblia nyomtatására is testamentumában ezer tallér summát hagyott volt.« Protestáns írónk közül azon időben számosan külföldön, nevezetesen Németalföldön (Leyden, Utrecht stb. városokban) készítették munkáikat.

Az utóbbiak közül a lelkiismereti szabadság egy törhetlen bajnoka volt **Szenczi Molnár Albert**, ki Némethonban bolyongott sok éven keresztül és ott személyes felügyelete mellett állította elő számos egyházirodalmi műveit, melyek ma is nagybecsűek úgy felekezeti, mint nyelvészeti szempontból. Molnár 1574. szeptember 1-én szül. Szeniczen (Pozsony megyében), s nagyon fiatalon került ki Németországba. Munkái Nürnberg, Herborn, Hanau, Frankfurt és Oppenheim városokban láttak napvilágot. Ő maga is Majna melletti Frankfurtban Sauer János műhelyében mint javítók kereste kenyerét, majd Oppenheimban Galler Jeromos nyomdájának felügyelője (moderator typographiae) volt. Sok hányatás-vetés után végre, hitsorsosai hosszas kérésére 1629. évben visszatért hazánkba, rövid egy évi ittlét után azonban 1630-ban Kolozsvárt jobb létre szenderült.

Molnár Németországban kiadta egyebek között a Károli Gáspár által fordított bibliát, a mit azért említünk itt különösen fel, mert ezen könyv mai napig való előállítási helyei igen szembeötlően tüntetik föl a magyar nyomdászati külföldön tett útját. Károlyi Gy. Hugó tanár »Abauj-megye XVI. századbeli műveltségtörténetéből« című munkájában közölt összeállítása szerint a Károli-biblia, illetve újtestamentom következő időrendben és helyeken lón kiadva (egyben kitüntetjük a kiadó vagy javítók, vagy pedig a nyomdász nevét):

172

SZENT MATE IRASA
 az evangyeliom.

Szent Máté könyve, a ládó könyve 9. R. 9. v. és 10. R. 3. v. Az evangyeliom (egy) könyv, jó írték örvendetes izencet. Vele az Isten Christus levi alogainak históriájáért.

I. R E S Z.

Christus nemz etienek elápanlatására. fogottatására. s jelleterének hírlvi íja.

ESUS Christusnak, Dávid fiának és Abraham fiának nemzetségerőlt való I. Könyv.

2. Abraham nemzé Isákot Isák nemzé Jákóbot, Jákob nemzé Júdat, és annak utyasait.

3. Júda nemzé Farel és Zarái Tá. mártól, Fares nemzé Esromot, Esrom nézé Arámot.

4. Arám nemzé Amadábót, Amadáb nemzé Naáffont.

5. Naáffon nemzé Sámont, Sámion nemzé Bóót, Ráthától: Bóoz nemzé Obedét Rúthól, Obed nemzé Jesse.

6. Jesse nemzé Dávid Királyt, Dávid Király nemzé Salamont, a aulól a ki vala clofor Uriás felesége.

7. Salamont nemzé Robódiót, Robódiót nemzé Abiát: Abiát nemzé Asát.

8. Asa nemzé Jóshafót: Jóshafót nemzé Jórámot, Jórám nemzé Hóziát.

9. Hóziás nemzé Joathamot: Joatham nemzé Acházot, Acház nemzé Ezechiást.

10. Ezechiás nemzé Manassét: Manassét nemzé Amont: Amon nemzé Jósiát.

11. Jóshás nemzé Jákimot, Jákim nemzé Jékómiást és annak utyasait, a Babilóniai fogságra való vitelkor.

12. A Babilóniai fogságra való vitelnek után pedig, Jékómiás nemzé Salathiel: Salathiel nemzé Zorobábert.

A 2. 3. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

Tóthfalusi Kis Miklós amsterdami Új Testamentomnak első szövegoldala (eredeti nagyságban).

Vizsoly, Mantskovits Bálint	1590
Hanau, Szenczi Molnár Albert	1608
Oppenheim, Szenczi Molnár Albert	1612
Lőcse, Nyomdász és kiadó nincs megnevezve	1644
Amsterdam, Janson János (kétféle kiadás)	1645, 1646
Nagyvárad, Szenczi Kertész Ábrahám	1661
Amsterdam, Tóthfalusi Kis Miklós (kétféle kiadás)	1685, 1687
Amsterdam, Imeretlen nyomdász	1700
Kassel, Ingebrand János	1704
Lőcse, Breuer-nyomda	1714
Lipcse, Bél Mátyás	1717
Boroszló, Ismeretlen nyomdász	1725
Utrecht, Ismeretlen nyomdász (háromféle kiadás)	1730, 1737, 1747
Debreczen, Margitai János	1749
Bázel, Imhof Rudolf	1750
Bázel, Imhof és fia	1764
Utrecht, Reers W. János	1765
Debreczen, Margitai István	1767
Bázel, Imhof R. és fia	1770
Lipcse, Löwe Antal	1776

* Szül. Liebenthalban, Sziléziában, † 1546-ban. 1510—14-ig Bécsben nyomdászkodott; azután Krakóban.

Debreczen. Huszti Riskó Sámuel	1789
Pozsony. Paczkó Ferencz	1794
<i>Ulrecht.</i> Alther János	1784
Pozsony—Pest. Landerer Mihály (kétféle kiadás) ..	1803, 1804
Pest. Trattner Mátvás	1805
Pest. Trattner János	1817
Debreczen. Tóth Ferencz	1821
Sáros-patak. Nádaskai András (kétféle kiadás) ..	1832*, 1835
Pest, Trattner és Károlyi	1837
Kőszeg. Reichard Károly (hatféle kiadás) 1838, 1840, 1842,	1843
Kőszeg. Reichard és fia (kétféle kiadás)	1848
Kőszeg. Reichard és társa	1850
Kőszeg. Reichard Adolf	1852
Pest. Heckenast Gusztáv (két kiadás)	1857
<i>Berlin.</i> Trowitzsch és fia (ötféle kiadás)	1859, 1860, 1861
Pest. Heckenast Gusztáv	1859
<i>Bécs.</i> Holzhausen Adolf (négyféle kiadás)	1865, 1867, 1870
Budapest. Hornyánszky Viktor	1866, 1868, 1871**

Legnagyobb hírnevességre emelkedett azonban a magyar nyomdászat külföldön **Tóthfalusi Kis Miklós** működésével. Tóthfalusi Amsterdamban képezvén ki magát mesterségünkben azon szándékkal, hogy itthon aztán minél olcsóbban és jobban állíthassa elő a köznép számára a könyvek könyvét: a bibliát. E buzgólkodásában mint betűvéső és öntő is olyannyira kiképezte magát, hogy híre szerteszét terjedt Európában s mindenfelől kapott fényesebbnél fényesebb megrendeléseket nyomdák fölszerelésére.***

VEGYESEK.

Mellékleteink. Ismeretes dolog, hogy huszonöt évvel ezelőtt ment át Emich Gusztáv nyomdája — akkor Magyarország legnagyobb nyomdai intézete — az *Athenaeum* címmel alakult részvénytársaság tulajdonába. Most a huszonöt év leteltét alkalmul használták föl az intézet szakértői, hogy egyszerű, de jól ható műterméssel idézzék föl és tartsák emlékeztetben az intézet emez átalakulását. Örvendünk, hogy a jól szedett és tisztán nyomott emléklapot, mint mellékleteink egyikét, bemutathatjuk olvasóinknak. — Második mellékletünket a két év óta fennálló »Gutenberg« szövetkezeti nyomda szolgáltatta, mely ugyancsak törekszik, hogy az egyéb modern nyomdai termékekkel lehetőleg lépést tartson; és ha e törekvés folytonos lesz, nemsokára fölveheti a versenyt a mai nagy konkurrencia mellett is. Jó volna azonban a szükséges formahelyességre mindig tekintettel lenni; így a bemutatott nyomtatványnál a szedés a szélességhez képest igen magasan van tartva. Egyébként a szedés és nyomás felfogása egyaránt helyes.

Felhívás a vidéki nyomdatulajdonos urakhoz! A Könyvnyomdászok Szakköre még augusztus elején szétküldte az ország minden egyes vidéki nyomdájának a vidéki nyomda-statisztika fölvehetése céljából a kérdőíveket, de azt, daczára annak, hogy a beküldési határidő augusztus 25-ére volt téve, mintegy *hilenczven* helyről még ma sem kapta meg. Ez úton is kérjük azokat, a kik a kérdőívet még vissza nem küldték, szíveskedjenek a pontos

* Azóta az Angol Biblia-Társulat adja ki a bibliát.

** Ezen évtől fogva itthon nyomatik nevezett jóhírű műintézetben.

*** Tóthfalusitól Amsterdamban két biblia-kiadás látott napvilágot; ugyanis 1685-ben az »Ó- és Újtestamentom« és 1687-ben az »Új Testamentom«, mely utóbbinak első szövegoldalát hasonlóan bemutatjuk olvasóinknak. E kiadás címe következő: »A mi Urunk Jesus Christusnak új Testamentoma. Magyar Nyelvre fordított Károli Gáspár által és mostan ujonnan e kiadot formában kibotsátott: Amstelodámban M. Tóthfalusi Kis Miklós által 1687. esztendőben.« A címlap rézmetszetben antik stílus diadalkaput ábrázol, melynek párkányzata felett felhőktől környezve angyal lebeg, egyik kezében nyitott könyvet tartva »Örökké való evangéliom« felírással, másikában pedig egy harsonát. Tóthfalusi e munkáját szakavatottan ismertette találja az o. vasó Ács Mihály szaktársamtól a Magyar Nyomdászok Évkönyve 1891-iki folyományában.

statisztika keresztülvitele tekintetéből a Körnek e nagy anyagi áldozattal járó vállalkozását oly módon pártfogolni, *hogv a kérdő-íveket azonnal küldjék vissza*, annyiival is inkább, mert most már a végső terminusa elkövetkezett a beküldésnek, a statisztika pedig csak ugy lesz teljes, ha az adatokat a Kör mindenünnen megkapja. Nem kíván a Kör anyagi áldozatot a t. nyomdatulajdonos uraktól (mert válaszos levelező-lapokon küldte szét a kérdő-pontokat), csak egy kis jóakaratot egy minden tekintetben hasznos és szükséges vállalkozás iránt, mely hogy pontosan és megbízhatóan keresztülvitessék, Magyarország összes nyomdászainak érdekét képezi. A kik esetleg tévedésből a kérdő-pontokat meg nem kapták volna, forduljanak egyszerű levelező-lapon a Kör titkárához (Gelléri Mihály, Budapest, V., hold-utca 7. szám, Részvénynyomda), a ki a kérdő-pontokat a legnagyobb készséggel azonnal megküldi.

Szakkirándulás. Egy kis csapat szaktárs vándorolt ki a mult vasárnap a külső váci-úton levő »Első magyar építő- és műlakatos gyár«-ba, hogy megtekintse ott kiállított modelljét egy ugynevezett »villám körforgó gép«-nek, mely a feltaláló Lauffer Jakob állítása szerint óránként 40.000 példányt nyom, perforiroz, számoz, vág és fűz. A modell azonban jelenlegi állapotában még nagyon kezdetleges, hogy ugy mondjuk, embrióját képezi csak a feltaláló — lehet, hogy genialis — eszméjének. Így, hármiképen igyekezett — hiányos előadással — gépe jeles tulajdonságait magyarázni, hasznavehetősége felett még sem lehetett ítéletet mondani. Érdekes azonban így is a kis modellnek konstrukciója, ha tudjuk, hogy a feltaláló — egy vésnök s műkedvelő gépmester — teljesen magára hagyatva állította elő, felhasználván e célra az ócska vasak piacáról minden elgondolható darabkát, mint varrógép-, fali óra-, zsebóra-kerekeket, csavarokat, kisebb kilincseket stb. Természetes ezek után, hogy a modell nem működhet szabályosan, de mindenesetre meg kellene valamely nagyobb gyárnak vizsgáltatni a dolgot szakértő mérnökökkel, ki tudja, nem bizonyulna-e be — nagyobb és tökéletesebb modell készíttetése által — a feltaláló eszméjének hasznavehetősége?

Új nyomdaépületek, új nyomdák, új lapok. Nemcsak a Lógrády testvérek emelnek a Pesti Hírlapnak, illetve nyomdájuknak díszes palotát a váci-körúton, de mint halljuk, *Hornyánszky Viktor* is épített nyomdai célokra külön terjedelmes épületet az Aradi-utczában, a melybe már a jövő év folyamán áthurczolkodnék mostani helyiségéből. A *Kosmos*-nyomda is kibővül szintén az Aradi-utczában és már az építkezés befejezése közel van. A *Corvina*-nyomda pedig már szintén saját épületében dolgozik a Révai-utczában. — A fővárosban november hóban ismét két új nyomda nyílik meg. Az egyik *Eckstein és Neufeld* nyomdája, mely az Erzsébet-körúton, a másik *Löblowitz Zsigmond* nyomdája, mely a csömöri-úton nyílik meg. (Most nyílt meg különben a nádor-utczában *Fischer és Löwy*, a Laudon-utczában *Fink Béla* nyomdája.) — A napilapok száma ismét egygyel fog szaporodni. *Pázmány Dénes* orsz. képviselő ugyanis saját kiadásában már december hótól kezdve új napilapot ad ki. Van ezenkívül új belletrisztikus lapunk is, melyet »Otthon« cím alatt *Hevesi József* szerkesztésében a Magyar Salon mintájára a *Kosmos*-nyomda ad ki, egy hetilap pedig »*Millennium*« címmel, társadalmi és kereskedelmi iránynyal.

A Cziráky Sándor nyomdavezető által feltalált vonalozó készüléket illetőleg több oldalról intéztetett hozzánk kérdés. Lapunk egyik barátja pl. csodálkozását fejezi ki előttünk a fölött, hogy az olyan találmányt, mint a milyennek e vonalozó készüléket feltalálója dicséri, agyonhallgatják és hogy nem csinálnak egy kis reklámot a találmány érdekében. Vagy oly gyakori nálunk a találmány — mondja — hogy rá sem hederítünk az ilyenekre? Első sorban azonban

a feltalálót okolja, a miért oly hiányosan ismerteti a szerkezet mibenlétét. Egy nagyobb fővárosi nyomda pl. az első körözüvény vételekor kérdést intézett feltaláléhoz, a ki csak hetek múlva küldött egy második körözüvényt, melyből ismét csak annyit tudott meg, mint az elsőből. Ugy látszik, mintha feltaláló is féltene a találmányát; ez esetben szabadalmaztassa. Ha pedig nem félti, miért nem magyarázza meg a szerkezetet magát? Első sorban is illusztrálva kellett volna ezt bemutatni, hisz annyi költséget, mint a mennyibe egy fametszet kerül, csak meg lehet reszkírozni oly tárgy bemutatására, a mely 380 frtba kerül. Ez sok pénz és alig fogja valamely főnök kiadni, a míg meg nem tudja, miből is áll tulajdonképpen ezen találmány, hogyan néz ki? Illusztrálja és magyarázza feltaláló bővebben találmányát, küldjön esetleg egy szerkezetet a »Szakkör«-nek, mely azt meg szemlélés végett az együletben kiállítaná, hogy így az érdekelt felek ne utasítsanak az odautazásra, mert ma már a vevő nincs ahhoz szokva. Így majd a szaklapok is foglalkozhatnak vele, írhatnának róla, míg az eddigi módon aligha értékesítheti — ki tudja, nem-e zseniális — találmányát.

Szakkörünk választmányát a többi között újabb két igen fontos tárgy foglalkoztatja. Az első az, hogy az 1894-iki márcziusi ünnepély alkalmából *kiállítás* tervez a világon megjelenő összes *grafikai szaklapokból*, már a mennyire ez t. i. lehetséges; az erre vonatkozó előmunkálatok már folyamatban vannak. A második a *kézikönyv* ügye, mely újabb és pedig öröndetes stádiumba lépett, a mennyiben a szakírók közreműködése már csaknem minden részre biztosítva van. Mindkét dolog teljes figyelmét érdemli meg a szakközönségnek és nagyon óhajtható, hogy minél nagyobb siker kövesse e hasznos és tanulságos vállalkozásokat.

Magyar papirgyárosok a kereskedelmi ministernél. Abból az alkalomból, hogy a legutóbbi árlejtésnél a m. kir. dohányjövődék szállítását a kisebb magyar papirgyárak kapták meg, egy a felső-magyarországi, körmöczi, neczpáli és nadabulai papirgyárak képviselőiből álló küldöttség tisztelt Lukács Béla kereskedelmi ministernél. A küldöttség köszönetet mondott a miniszternek a magyar ipar iránt tanusított figyelméért, mely hivatva van a papirgyárak nagy lendületet adni. A miniszter a tisztelgőket igen szívesen fogadta s kiemelte, hogy a hazai ipar fejlesztését szem előtt tartja s különös súlyt fektet a papiriparra. A megjelentekeket buzdította, hogy olyan szükségleti cikkek gyártsanak, a melyeket eddig kénytelenek voltunk külföldről beszerezni. A küldöttség ezután a dohányjövődék igazgatójánál, Gränzenstein min. tanácsosnál, majd Horacsek pénzügyi főtanácsosnál tiszteltet s mindkét helyen hasonló szíves fogadtásban részesült.

Böle József, kizárólag nyomdai fafelszerelési cikkekben dolgozó budapesti asztalosmester ma már mindinkább kiterjedt üzletkörrel dicsekedhetik, fényesen igazolva, hogy fővárosunkban nagyon is szükséges volt egy nagyobb szabású asztalos szak-műhely. A derék mester, eltekintve attól, hogy ma már csaknem minden nagyobb üzletbe közmegelegedésre dolgozik, legutóbb elnyerte a »Hazánk« összes faberendezési munkáit, valamint a »Kosmos« kibővítéséhez szükséges fafelszereléseket, melyek tekintélyes summát tesznek ki.

Az Egerben nemrég megalakult »Egri nyomda részvénytársaság« már megkezdte működését. A teljesen új és szép anyaggal felszerelt nyomdát minden részében az »Első Magyar Betűöntő Részvény-Társaság« szállította. Megemlítjük egyben, hogy a »Hazánk irodalmi és nyomdai vállalat részvénytársaság« szintén e céget bízta meg a betűk, rézlelők stb. szállításával, a mi, e nagyszabású vállalatot tekintve, nem kicsinylendő vívmánya a magyar iparban.

A Műbarátok Köre egy, a maga nemében páratlanul ígérekő munka létrehozásán fáradozik; ugyanis *Magyar műkincsek* cím alatt ki akarja adni az ezredéves ünnepélyre a nagyobb becses biró hazai műtárgyakat s azoknak megbízható forrásokból eredő magyarázatát. Buzgókódását máris fényes eredmény koronázza, a mennyiben a király nemcsak beleegyezését adta a Bécsben levő magyar-honi műkincsek leírására, hanem egy királyi leiratban azt is tudatta a kör elnökségével, hogy ezen bécsi műtárgyaknak ismertetését tartalmazó kötet közrebecsátásának költségeit maga szándékozik viselni.

»Nyom. Pardavy J. Budapest, Lipót-utca 6.« impressiummal egy nyolcz lapból álló füzetecske — az Első budapesti »Lövész«-hadastyán és jótékonyági egyület jelentése — került kezünkbe, melyet — bár nem szeretjük tenni — megrovás nélkül nem hagyhatunk. A füzet, úgy látszik, két laponkint, az elő- és hátlap külön-külön nyomódott, mert nyolczadrétű ívenkint van egymásra rakva és az oldalán dróttal fűzve. Nagyobb gép hiányában, látjuk, amerikai nyomódott, de hogy miért nem akkép, hogy az íveket egymásba lehetett volna illeszteni és *középen* fűzni, nem értjük; de azt már értjük, hogy miért néz a nyomás úgy ki, mint a legrosszabb kefével eszközült levonatot: azért, mert bizonyára nem tanult nyomó csinálta. Igazán szegycenpir futja el arcunkat, ha rá gondolunk, hogy egy ily nyomtatvány idegen kézbe, külföldre is kerülhet, a mikor szeretünk azzal dicsekedni, hogy nálunk mennyire fejlődött már a nyomdaipar és nincs inyünkre azon állítás, hogy szakmánkban a külfölddel szemben még nagyon hátramaradtunk. A legszegyenletesebb e kis füzetben különben az, hogy különösen a német szöveg minden egyes sorában 5—6 hiba van és még milyenek! Ha magyarok vagyunk is, mégis hiba nélkül kell a nyomtatványokat, még ha kínai nyelvűek is, elkészítenünk; ha nem értjük, olyannal kell olvasgatni, a ki érti.

Kérelem. Tisztelettel kérem egy a fővárosi, valamint vidéki szaktársaimat, hogy a kezükbe kerülő többé-kevésbé rűt és izléstelen kiállítású, rossz nyomású nyomtatványokat számomra beküldeni szíveskedjenek, mivel közhasznú célból ezek gyűjtésével foglalkozom. Czimem: Augenföld M. Miksa, Budapest, Szondy-u. 74., ajtó 10.

Székely és Illés könyvnyomdatulajdonosok Ungvárott elismerést érdemlő nyomtatványokat küldöttek be hozzánk meg szemlélés végett. Az elismerést különösen a tiszta nyomás miatt érdemlik meg, mely nyomtatványaik valamennyiét jellemzi. A szedést sem lehet ugyan kifogásolni, de vannak egyes helyek — a sok közül — melyek nem találkoznak tetszésünkkel. Így pl. egy nagy quart-borítékon eme sor:

MAGYAR NÉPDALOK

nagyon rosszul néz ki, a betűk a levegőben függnek és a nagy hézag következtében igen hiányosnak tűnik fel a boríték szedése. Az inicziálénak nem kell éppen mindig a sor elején lenni; ha így alkalmazzuk:

MAGYAR NÉPDALOK

szertintünk a szemnek sokkal kellemesebb és gyakorlatilag helyesebb is, mert nem a »Magyar«, hanem a »Népdalok« szót, mint a mely elárulni van hivatva a könyv tartalmát, kell feltűnőbbé tenni. Az sem helyes, ha valamely közlemény után, melyet egy másik — klisével — követ, zárdísz teszünk. A klisé, tartozzék az akár a befejező, akár az új részhez, eléggé szétválasztja azokat. Így aztán nem eshetik

meg az a tréfás eset — mint a beküldött naptár 35. oldalán — hogy egy zárdásznak használt nem éppen szép formájú madár egy tar koponya fölött lépdegél. A számlák, meghívók, czégekártyák stb. jól vannak szedve és — különösen a naptár — a nyomda szép berendezéséről tesznek tanúságot.

Mikor politikálhat az élczlap? A Curia erre a kérdésre — mint az »Ügyvédek Lapja« írja — azzal felelt a napokban, hogy az élczlap is csak akkor hozhat politikai közleményt, ha az 1848. évi XVIII. t.-czikknek 30. §-a alapján megkívánt 10.000, illetőleg 5.000 frt biztosítékot letette. A legfelsőbb bíróság ez elvi jelentőségű ítéletére az adott alkalmat, hogy a kir. ügyészség pörbe fogta a Nagyváradon megjelenő »Vulturul« című oláh élczlapot, a miért »Libertate nostra« felirással politikai irányú tartalommal bíró verset közölt. A megtartott végtárgyalás után a nagyváradi sajtótörvényszék megállapítva a sajtóvétséget, 60 frt pénzbüntetésre, illetőleg 12 napi fogházbüntetésre ítélte a szerkesztőt, ki az ellen a másodbíróshoz felebbezett. Ugyancsak a nagyváradi kir. tábla azonban felmentő ítéletet hozott azzal a megokolással, hogy az élczlapban megjelenő politikai színezetű vers nem esik a fent említett törvény súlya alá. Így került aztán az ügy a Curiahoz, mely arra való tekintettel, hogy a kérdéses vers a román nemzetiségnek a magyar által állítólag történő igazságtalan üldöztetésén és elnyomatásán siránkozik s így határozottan politikai tartalommal bír, az első bíróság ítéletét hagyta helyben, mert a törvény, midőn a politikai tartalmú időszakos lapoktól biztosítékot kíván, a komoly szellemű és élczlap között megkülönböztetést nem tesz.

»Örök naptár.« Bacsó Ferencz hirdető és a szegedi pénzügyigazgatóság tisztviselője előfizetést hirdet ilyen című művére, mely a jövő hónap elején jelenik meg a könyvpiacra. Az »Örök naptár« tartalmazni fogja a jelen és jövő század teljes naptárát az állandó és változó ünnepek, farsang, névnapok, holdváltozások és egyéb naptári tudnivalók pontos megjelölésével, tehát két századévre tökéletesen pótol egy közönséges naptárt. Tartalmazni fogja továbbá a Krisztus születése óta lefolyt összes évszázadok naptárát is, úgy hogy belőle egy pillanat alatt megtudhatjuk a keresztény időszaklálás bármelyik évének bármelyik napjáról, hogy az a hétnek melyik nevű napja volt. Egy fűzött példány előfizetési ára (bérmentes megküldéssel): 35 kr., izléses vászonkötésben 55 kr., velin papíron, barna, piros, kék vagy chamois színű pompás díszkötésben 85 kr.

Ausztriában a hatósági gyárfelügyelők szakmánkat érdeklőleg következő három javaslattal járultak a ministerium elé: 1. tiltassék meg a 15 éven aluli tanoncoknak az öntökemenczék melletti dolgozása a betüöntődékben; 2. ugyan-csak a 15 éven aluli egyéneknek a betüzszerények kiporolásához való használata; végre 3. hogy az ilyen fiatalokú egyének alkalmaztassanak a bronzírozás műtéténel. A bécsi betüöntők és nyomdatulajdonosok gremiumja véleménynyilvánításra felszólítottván, ezen javaslatok helyességét elismerte és azok keresztülvitelében nem talált nehézséget a nyomdai üzemre nézve.

»Ursachen und Wirkungen« (»Okok és okozatok«) czimen nem régiben egy füzetecske jelent meg Bécsben Link Konstantintól, mely igen megszívlelésre méltó dolgokat mond el intés gyanánt a nyomdatulajdonosok s ezek technikai alkalmazottjainak. Minthogy régen kifejezett óhajainkat látjuk e könyvecskében több helyen fölesillanni, idézünk belőle néhány helyet. A többféle rendszer (system) alkalmazását egy nyomdában megbeszélés tárgyává tevén, bebizonyítja ennek káros voltát s kimutatja, hogy mily nagy munkaerő vész kárba évenként az ezzel összekötött időtrábló kizárások által. A betü- és anyaghiányt is behatóan tárgyalja, mint a nyomdákra leginkább káros körülményt

és igen helyesen jegyzi meg, hogy az anyagkezelő mily gyakran jöhet kísértésbe ily körülmények közt egyeseknek, mások rovására, kedvezni. Ezért nem szabad a főnöknek üzletvezetője méltányos kívánságait elutasítani a nyomda szükségleteit illetőleg, másként nemcsak megállás, de visszavetés állhat be az üzletben. A föltisztogatásra is különös gondot ajánl fordítani, mert ez által is, nemcsak lényeges megtakarításokat lehet eszközölni, de a szedő is szívesebben dolgozik, ha nem bukkan minduntalan akadályokra. Sok ily jó tanács van összehalmozva még e füzetben, mely méltóvá teszi, hogy az érdekelt körök minél számosabban megszerezzék.

Egyleti statisztika. Ausztriában jelenleg 12 nyomdász-segédgyelet létezik, melyek a most lejárt félévvel 4633 tagot számláltak; ezek közül csik Alsó-Ausztriára 2022, Csehországra 1089. Segélyben részesültek helyben a második évnegyedben 169 munkanélküli, 528 beteg, 91 rokkant, 31 özvegy és 189 árva. Utisegélyben £99 tag részesült; a segélyezettek összes száma 1927 volt, 558-al több, mint az év első negyedében.

Krause Károly lipcsei gépgyárának legújabb katalógusáról már mult számunkban volt alkalmunk megemlékezni; miután azonban akkor csak futólagosan tehetjük ezt, kötelességünknek tartjuk ezuttal érdeme szerint méltatni. Nem első eset, hogy Krause katalógusai meglepnek bennünket, mert minden megjelenéskor felköltik izléses és tökéletes kiállításukkal figyelmünket, kivíván tetszésünket és elismerésünket. A most megjelent képes árjegyzék azonban föltulmálja az összes eddig megjelenteket, érve nemcsak Krause katalógusait, de a hasonló külföldi czégek árjegyzékeit is. Pompás kötésben 130 különféle gépet állít elénk a katalógus képes ábrákban, és pedig: vágó-gépeket, aranyozó és dombornyomó sajtókat, kalandereket és egyéb különleges segéd-gépeket könyvkötők részére, melyek hosszú sorozatban, nagyszerű változatosságban tüntetik elő egyrészt a modern géptechnika haladását, de másrészt kitünő és nagyszabású munkaképességét is e nagy gyárnak, mely 700 munkást foglalkoztat és képvisellel, valamint mintaraktárral bír csaknem az egész kontinensen. Az árjegyzék könnyen áttekinthetően van összeállítva. Távirati megjelölése és pontos méretei az ábrázolt gépeknek az érdekelt vevőknek nagy könnyűségül szolgálnak; a függelékben található távirati kulcs pedig igen gyakorlati újítás e téren. Az egész kötet mindennél világosabban bizonyítja a kitünő gyár törekvését, haladását és valóban, minden üzlet, mely gépekkel dolgozik, jól teszi, ha megszerzi e nagy választékú és gyakran használható szép árjegyzéket, melynek kötésén és ajánlási lapján jó benyomást tesz a gyár jelszava: »Legjobb szabadalom a szolid munka«. A könyv- és nyomdai kiállítást az ismert »Giesecke és Devrient, Lipcse és Berlin« czég végezte.

A berlini Typographische Gesellschaft november hó 22—26-án **szakkiállítást** rendez a városháza polgártermében. Lapunk egy berlini barátjának ígértét bírjuk, hogy az érdekes kiállításról írni fog lapunknak.

565 éves naptár. Nálunk egy-egy könyv ezer, kétezer, háromezer példányban szokott megjelenni; és ha több példányban nyomtatják ki még ennél is, csodálkozni, sőt talán még irigykedni is szoktunk a kelendősegen. A napokban egy könyv akadt kezünkbe, czíme »Polo Markus utazása«, melynek 516. lapján olvasható, hogy Kinában az 1328-iki naptárt 3,123.185 példányban nyomatták ki. Hogy Kinában a könyvnyomatás mesterségét már Gutenberg találmányánál jóval előbb ismerték, régi dolog; de új adat számba megy, hogy ilyen rettenetesen sok példányban nyomassanak ki egy munkát. Tény, hogy e naptár csillagászati naptár volt és hogy a kínaiak jobban foglalkoznak e szép tudománnyal, mint a mi mívelt társadalmunk. Ez a naptár hivatalos kiadványa volt a pekingi császári csillagdnak.

Londonban a nemrég tartott nemzeti munkakiállításon szedésversenyt is rendeztek, melyen egy O'Reilly P. J. nevű edinburgi szedő lett a győztes, ki 2 óra 6 perc és 19 másodperc lefolytában 5000 brevier (petit) "n" betűt, egyenlő 15 cicero szélességű 109 sorral, osztott, szedett és megkorrigált.

New-Yorkban a Hlas Lidu című cseh munkáslap egy csomó becsületsértési per után eddig nem kevesebb, mint 1,600.000 dollár pénzbüntetés lefizetésében marasztaltatott el. Nem fog ártani mindjárt bankóprést is működtetni a lap mellett.

La Voz del Arte (Műszaki tanácsadó) cím alatt Buenos-Airesben új nyomdászati szaklap indult meg f. évi szept. hó 1-én spanyol nyelven. Szerkesztője Pereyra Artur, kiadója Berra J. A. nyomdatulajdonos. A lap vasárnaponként jelenik meg s szakdolgozokon kívül szépirodalmi részzel is bír.

HIVATALOS RÉSZ.

ÉRTESETÉS.

A »Könyvnyomdászok Szakköre« 1893. évi október hó 22-én, vasárnap délelőtt 10 órakor, a Schnell-féle vendéglő termében (Dohány- és Klauzál-utca sarkán)

HAVI FÖLÖLVASÓ-ÜLÉST

tart.

TÁRGYAI:

Gelberger Mihály: Szakirodalom — szakképzettség.
Folyó ügyek tárgyalása.
Szakkérdések benyújtása.
Netáni indítványok.

Budapest, 1893. október hóban.

A választmány.

***

A havi fölölvásó-ülésre oly szakújságokat is szívesen látunk, kik a Körnek nem tagjai.

Fölkérjük a t. szakújságokat, de különösen a Kör tagjait, hogy minél nagyobb számban és pontosan megjelenni sziveskedjenek.

***

Esti 7 órakor tánczszal egybekötött

családi estély

tartatik a Vig-utca és Bérkocsis-utca sarkán levő Molnár-féle vendéglőben.

Évkönyvre csakis azon szakköri tagoknak van igényük, kik legalább augusztus óta tagjai a Körnek.

Pályázati hirdetés.

A Könyvnyomdászok Szakköre pályázatot hirdet egy, a Kör használatára szolgáló *tagsági jegy szedésére és nyomására.*

Módozatok.

1. A tagsági jegy tetszés szerinti (egyöntetű) stílusban, a titkárnál beszerzendő eddigi tagsági jegy szövegével, ugyanennek nagyságára, színes nyomással készítenendő. Netáni kérdésekre a titkár ad felvilágosítást.

2. A tiszta levonatú s teljes kivitellő pályamunkák, jelíges levéllel ellátva, *három példányban, legkésőbb 1894. évi február hó 1-ig* a Kör titkárához küldendők.

3. A pályamunkákat a Kör szakbizottsága fogja megbírálni, a Körön kívül álló szakférfiak bevonásával; megkívántatik, hogy a bírálat által netán követelt módosítások a nyertes részéről figyelembe vétessenek. A pályázatban résztvevők a bírálatban nem vehetnek részt.

4. A pályadíj *három darab 20 koronás arany az elsőnek, három darab 10 koronás arany a másodiknak.* E díjak azonban csak *abszolút becsű* műnek adatnak ki.

5. A pályadolgozatok levonatai a Kör tulajdonába menvén át, a pályanyertes mű sokszorosítás útján fog terjesztetni, s kizárólag csak a Kör által használtat hatik. A pályadíjat nem nyert dolgozatok jelíges levelei nyilvánosan fognak megsemmisítetteti.

Felhívjuk a pályázatra szakújságaink figyelmét és az arra hivatottakat kérjük, hogy a pályázatban részt venni sziveskedjenek.

Budapest, 1893. évi október hó 15-én.

A Könyvnyomdászok Szakköre választmányának megbízásából

Gelléri Mihály,
titkár.

September hóban a következő üzletek fizettek tagsági díjat: Államnyomda 2.70, Athenaeum 7.30, Brózsa —.60, Borúth E. —.30, Buschmann —.70, Budapesti Hírlap 3.30, Czettel és Deutsch 2.40, Egyetemi nyomda 3.90, Franklin 6.30, Hornyánszky 2.40, Hungária 1.80, Légrády 2.40, Markovics és Garai 1.20, Neumayer 2.10, Nagy Sándor 4.80, Pester Lloyd 4.40, Posner 4.50, Részvény 14.10, Rózsa K. 6.10, Várnai 1.20, Nagyváradról 14.70, Esztergomból 3.60. — Egyesek: Kirmann B. —.30, Gelberger M. 1.20, Csery I. 1.20.

A lap szétküldését illető reklamációk Gelléri Mihály urhoz, mint a lap adminisztrátorához (Pesti részvénytároló, Hold-utca 7) intézendők.

Figyelmeztetjük a kör hátralékos tagjait, hogy választmányi határozat értelmében azok *nem kapnak Évkönyvet*, a kiknek illetékük egész novemberig ki nincs egyenlítve. Tehát kérjük a hátralékos tagokat, igyekezzenek tartozásaikat törleszteni, nehogy kénytelenek legyünk tőlük az Évkönyvet megvonni.

A t. házipénztáros urakat tisztelettel kérjük, hogy a tagsági illetékeket pontosan szedjék be és szállítsák be *minden hó 10—12-ig* az üzletben alkalmazott *összes szakköri tagok névjegyzéke kíséretében Rencsisovszky Ferencz* pénztároshoz (Részvénytároló), *mert az a tag, ki két hónappal hátralékban van, nem kap Grafikai Szemlét.*

Műcsarnok-jegyek a képzőművészeti társulat képkiallítására 22 krért kaphatók *Ács Mihály* (Franklin), *Bauer Károly* (Athenaeum), *Sleimer Adolf* (anyaegylet), *Klein Adolf* (Légrády) uraknál és *Rencsisovszky Ferencz* szakköri pénztárosnál (részvénytároló).

Az 1848/49-iki ereklye-muzeumba, mely újév óta új helyiségben van, — a Károly-körút és dohány-utca sarkán (Huszár-ház), Körünk tagjai részére még kaphatók *15 kros* kedvezményes árú belépő-jegyek Rencsisovszky Ferencz szakköri pénztárosnál a részvény-nyomdában (V. ker., hold-utca 7.)

Értesítés. *Divald K. és fiai cég* (hatvani-utca 1.) és *Kurzweil Frigyes* fényképész (Dorottya-utca 11. szám) Körünk tagjainak és családtagjainak fényképek készítésénél az alább feltüntetett rendes árszabályukból *33%-nyi engedményt adnak*, mit azzal hozunk tudomásra, hogy e kedvezmény igénybevételénél mindenkor a tagsági jegy mutatandó fel igazolásul. — A rendes árszabály a következő: 12 db. Mignon-kép 3 frt, 6 db. 2 frt (csakis felnőtteknek); 12 db. visit-kép 7 frt, 6 db. 4 frt, 3 db. 2 frt 50 kr.; 12 db. kabinet-kép 14 frt, 6 db. 9 frt, 3 db. 6 frt, 12 db. Makart-kép 20 frt, 6 db. 12 frt, 3 db. 9 frt; 12 db. boudoir-kép 25 frt, 6 db. 14 frt, 3 db. 10 frt.

SZERKESZTŐI ÜZENETEK.

B. G., Helyben. Ebből a számból kiszorult. Jövő számban sorra kerül. Szives elnézését kérjük.

Sz. S., Ungvár. Nem ezt vártuk, hanem a múlt hónapra ígértet. Úgy látjuk, most már menne a dolog, legalább a küldött csinos körlevél ezt mutatja. A mintákról a mai számban.

B. F., Apatin. Az Évkönyvet »minél gyorsabban« küldjük? Tessék az érte járó összeget előbb szintén »minél gyorsabban« elküldeni.

H. S., Módos. Még mindig nem kaptuk meg, pedig már október vége felé járunk. Megszüntessük talán a további küldést?

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, V. ker., Hold-utca 7. sz.

Kiadó-tulajdonos: a »Könyvnyomdászok Szakköre«.

Felelős szerkesztő: TANAY JÓZSEF. * *Főmunkatárs:* BAUER JÁNOS M.

BÖLE JÓZSEF
 NYOMDAI ASZTALOS
 BUDAPEST, VII., ISTVÁN-TÉR 9. SZ.

Ajánlja magát különösen **könyvnyomdászoknak szedőszekrények** és egyéb berendezések elkészítésére.

Regálisok és szekrények állandóan raktáron vannak és azonnal szállíthatók.

Nyomdai szekrény- és átvány-javításokat és vidéki megrendeléseket pontosan eszközl.

A »GRAFIKAI SZEMLE«

ELŐFIZETÉSI ÁRA:

egész évre 2 frt = 4 korona,
 félévre 1 frt = 2 korona.
 Egyes szám ára 20 kr. =
 40 fillér.

Az egyes számok nyomdánkenti elárúsításával a fővárosban KUBIN J. colporteur van megbízva.

HIRDETÉSEK ÁRA:

egész oldal 12 frt = 24 korona,
 félooldal 7 frt = 14 korona,
 negyed oldal 4 frt = 8 kor.,
 nyolczad oldal 2 frt 50 kr.
 = 5 korona.

Tizenkétszeri közlésnél 30, hat-szori közlésnél 15% engedtetik.

A lap papirosa Dávid K. és Fiától. — Szövegírás az Első Magyar Betűöntőde-Részvény-Társaságtól.

Betűöntőde, galvanoplasztikai
 és
 Mechanikai műintézet.

LUDWIG & MAYER
 Majna m. Frankfurtban.

Különlegességek:
 IROTT, KÖRLEVÉL,
 és
 MEDIAVAL-BETŰK

Mintalapok és árjegyzékek küldetnek.

TELJES NYOMDAI BERENDEZÉSEK.

KURCZ LIPÓT
 és
TÁRSA
CHEMIGRAFIAI MŰINTÉZETE
 BUDAPEST,
 IV., Egyetem- tér 6. szám.

Vidéki megrendelések legpontosabb és legolcsóbb eszközlése.

* Elvállalja mindenemű nyomtatvány illusztrálását az egyes esetekben megkivántató legzélszerűbb és legolcsóbb módszer szerint

chemigraphia, phototypia, autotypia, fénynyomat, fotolitografia, fametszet

stb. utján.

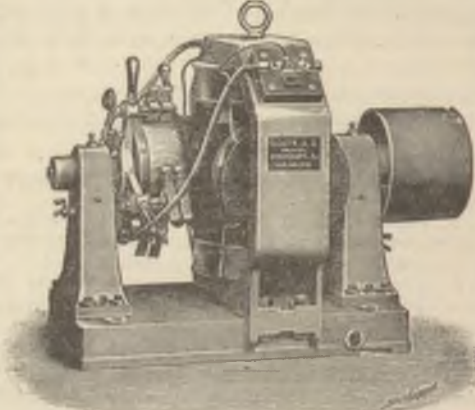
GÉPGYÁR Különlegességek az öntőde, rézléniagyártás töm-
öntőde és galván-lemezek minden szükségleti kellékeiből
s a nyomdai szakmába vágó minden muszerekből

KÜSTERMANN & COMP.
BERLIN, N. 20.

ÚJ COMPLETT ÖNTŐ-GÉPEK.
Főülmulhatlan, utól nem ért munkaképességgel. Pontos magasság, csekély anyag-veszteség.

OHM ÉS SIMON
BUDAPEST, VI., ANDRÁSSY-ÚT 13. SZ.
Schuckert és Társa
nürnbergi közkereseti társaság képviselője.

VILLAMOS GÉPEK GYÁRA.
LÁMPÁK ÉS KÉSZÜLÉKEK.
Villamos világítási berendezés minden nemben és terjedelemben.
Villamos erőátvitel. Villamos vasutak.
Árjegyzékek kívánatra ingyen és bérmentve.

Géplevelboríték * Gyászlapok

Névjegy-karton

Gyári főraktár Magyarország részére:

GOLDZIEHER GÉZA

BUDAPEST

V. kerület, Arany János-utca
20. szám alatt.

A MYRTLE MARK kapható minden papírkereskedésben.

Legjobb és legkitünőbb
minőségű

Papíráruk.

GESCHÜTZT.

Myrtle
Mark

DEPOSÉ.

Rust J. H. és Társa

BEKTÜÖNTÖDÉJKÉK ÉS MŰSZAKI GYÁRA
BÉCS, V. KERÜLET, GRIESGASSE 10.

Nyomdai teljes felszerelések, bárminő nyelvű betűk, körzetek, ékítmények, rézléniai és vignetták. Mérsékelt árak. * Többszörösen kiültetve. * Szolid kivitel.

WEINWURM ANTAL

fényképész,
első magyarországi chemigraphiai műintézete.
Budapest, Károly-u. 3.

Készít mindennemű horganyedzésű duczol autotypia, phototypia, chemigraphia és chromotypia útján. Alaprajzok, térképek, hálózatok fotolithographia útján a legújutányosabbban s pontosan sokszorosíthatnak.

Külön berendezés házon kívül fényképészettel.

RAKTÁR ÉS IRODA: BÉCS, I. KOLOWRATHING 9. SZ.

Könyvnyomda-festék.		Másolófestékek		Színes festék.		Selyemzöld, süvegben,	
100 ko	frt kr	1 kilo	frt kr	1 kilo	frt kr	1 kilo	frt kr
a) Gyorssajtóknak.		lila, kék, fekete vörös		Kő- és könyvnyomdáknak.		4 árnyalat	
CIII Hirlapfesték	52	Könyvnyomda-festék.		Kárminlak 1	48	Selyemzöld, poralakban,	3
CII »	60	Kézi- és gyorssajtóknak.		» 2	36	4 árnyalat	2
CI »	68	Gravirfesték II.		» 3	24	Chromoxyd-zöld, legfin.	12
BIII Könyvfesték	76	» I.		Geraniumlak 0	24	» valódi olivzöld	6
BII »	84	Tollfesték II.		» 1	20	Ultramarinkék 1 süv.-ben	6
BI Accidensfesték	90	» I.		» 2	18	» 2 »	4
AIII Illusztráció-festék	120	Krétafesték III.		» 3	12	» 3 porban	2
AII »	170	» II.		Florentini lakk 1	4	Kobaltkék, legfinomabb	40
AI »	250	» I.		» 2	3	Párisi kék	5
AO Disznyomáshoz	4	Átnyomó festék		Rózsaszínű krapplak 1	16	Milori kék világos és sötét	5
AOO »	6	Érezyomó festék II.		» 2	10	Sepiabarna	4
AOOO »	8	» I.		Kárminczinóber 3 árnyal.	4	Terra di Sienna	2
b) Kézi sajtóknak.		Kenczék.		Czinóber-utánzat	2	Mahagonibarna	2
CCII Könyvfesték	90	Könyv-, kő- és ércnyomáshoz.		Antikármin	8	Kremsi fehér	2
CCI »	1	Gyöngye		Lila, kékes v. vörhenyes 1	24	Hőfehér	1
BBIII Accidensfesték	120	Középerős		» 2	18	Finom sáines festékek keuczében törve, körül-belül 25%-al olcsóbbak.	
BBII »	180	Erős		» 3	12	Bécsi hengeranyag,	
BBI »	240	Aranyfüst-kencze		Chromsárga, vegy. tiszta,	3	100 ko	
AAIII Illusztrációknak	3	Érezyomáshoz		4 árnyalat, süvegben	3	3. sz. Igen szilárd	
AAII Finom	4			Chromsárga, vegy. tiszta,	2	2. » Szilárd	
AAI Disznyomáshoz	6			4 árnyalat, darabokban	2	150-	
AAO Glaécpapir-nyom.	8			Cadmiumsárga, 2 árnyal.	24	2. » Crème	
				Ockersárga, 4 árnyalat	2	150-	

Árak Bécsben fizetendők 3 óra vagy készpénzben 2% sonto. Hordók ingyen, dobozok eredeti áron

Fénykép és
Fototechnikai + +
+ + + + *Műterem*
A műintézet gyorsajtókkal van berendezve

BUDAPEST
Hatvani-uteza 1. szám a.
(Ferencziak bazára)

Divald Károly fiai

A műintézet foglalkozik:
ARCZKÉPEK, TÁJKÉPEK
stb. felvételezésével

Reprodukeziókkal 1 méter nagyságig
FÉNYNYOMATOKKAL
CZINKOGRAFIAI CLICHÉKKEL
autotypia és fototypiában.

Árak jutányosak. Minták kívánatra ingyen.

BETŰ- ÉS TÖMÖNTŐDE.

Folytonos készletben tart szerb és héber betűket, körzeteket és kizárásokat, nyomdai szerelvényeket, betűszekrényeket és állványokat, a leggyorsabban készítve és legjobb minőségben kiállítva.

FISCHER ÉS MIKA

Nagy választékot tart a legkülönbözőbb czélszerű és divatos
KÖNYV- ÉS CZÍMIRÁSOKBÓL.

Elvállal igen jutányos áron egész nyomdai berendezéseket.

Budapest, Király-uteza 83. sz.

ÁLLAMILAG KEDVEZMÉNYEZKETT

Telefon 870.

Első Magyar Könyv- és Könyomdai
Festék-Gyár

Kurzweil János és Társa

V., HOLD-UTCZA 25. BUDAPEST V., HOLD-UTCZA 25.

Újság-, mű-, illusztráció-, díszmű- és mindenféle színes festékek,
kenezék, bronzok.

VEGYMŰSZAKI ÉS VEGYÉSZETI TERMÉNYEK KÉSZÍTÉSE.
»Patent« gelatin-hengeranyag stb.

A TEMESYÁRI KIÁLLÍTÁSON EZÜST ÉREMMEL DÍJAZVA.

Telefon 870.

TELJES GÉPBERENDEZÉSEKET

(légszész- vagy petroleum-motorokkal, transmissiókkal stb.)

Kő- és könyvnyomdák, litografiai műintézetek, könyvkötészetek, papirdobozkészítő-gyárak, játzókártya-gyárak, papir- és kéregpapir-gyárak, színes papirt előállító gyárak, album-gyárak, dombornyomó-intézetek stb. stb. részére utólérhetlen szép kiállításban és a legjobb szerkezetekkel szállít

Krause Károly gépgyára, Lipcsében.

Főképviselek Ausztria-Magyarországon: Paul Beckert Wien, IV., Starhemberg-Gasse 24. és Galitzenstein H. Budapest, V., Erzsébet tér 5. sz., a kiknél mintaraktárak is vannak.

ELSŐ MAGYAR
FÉNYKÉPKARTON-
GYÁR

BECHER FRIGYES
ÉS TÁRSA

Tjárnják a t. könyv- és könyvnyomda-tulajdonos uraknak saját gyártmányait, u. m.:

természetes és glacé-hartonpapír

ívekben, minden nagyságban és minőségben. — Továbbá műszakilag vágott cím-, látogató- s eljegyzési kártyákat stb. stb.

Különlegesség:

fénykép-karton tökéletes kiállításban és minden nagyságban.

Minták és árjegyzékek kérésre bementve küldelnek.

BUDAPEST,
VI., Csengery-utca
55. sz.

TELEFON 1308.

MAGYAR NYOMDÁSOK ÉVKÖNYVE

1894. ÉVFOLYAMÁRA

előfizetéseket (helyben 60 kr., vidéken 67 kr.) elfogad a »Grafikai Szemle« kiadóhivatala Budapest, V. ker., hold-utca 7. szám.

BEIT & PHILIPPI
Fabrik von schwarzen und bunten
BUCH- & STEINDRUCK-FARBEN
FIRNISSEN,
„HAMMONIA“ WALZENMASSE.
HAMBURG & STASSFURT.

FESTÉK-GYÁRA

HAMBURG
és
STASSFURTBAN

Készít fekete és színes

**KÖNYV- ÉS KÖNYOMDAI FESTÉKEKET
HAMMONIA HENGERANYAGOT
KENCZÉKET.**

Vezérképviselet és gazdagon felszerelt raktár

MÜLLER TESTVÉREK

Főraktár és iroda: BUDAPEST Nagykorona-utca 3.

ELSŐ MAGYAR

BETÜÖNTÖDE
RÉSZVÉNY-TÁRSASÁG

BUDAPEST

VI. KER., DESSEWFFY-UTCZA 32. SZÁM

SAJÁT HÁZÁBAN.

EGÉSZ NYOMDAI BERENDEZÉSEK

jutányosan és gyorsan loganatosíttatnak.

Folyton dús raktárt tart magyar, német, horvát, szerb, román és
bolgár ékezetű

KÖNYV- ÉS GYÍMIRÁSOKBAN

továbbá

KÖRZETEK ÉS KIZÁRÁSOK

A LEGKÜLÖNFÉLEBB ÉKÍTMÉNYEK

ÉS EGYÉB

NYOMDAI FELSZERELVÉNYEKBEŒ.

GALVANÓPLASTIKA.

TÖMÖNTÖDE.

E lap szövege az öntöde betűivel nyomott.

ERZSÉBETFALVAI POLGÁRI DALKÖR

Dal, öröm és szerelem.

Szabadság, testvériség és szeretet.

MEGHIVÓ

Dalkörünk f. évi október hó 1-én, vasárnap, a Jó szív-
vendéglő összes helyiségeiben, saját zászlóalapja javára

két éves fennállása alkalmából

dal-, szavalat-, díjtekedobás- és táncszal

egybekötött

Jelmezes

Szüretelési Ünnepélyt

rendez,

melyre t. Czimet és kedves családját
tisztelettel meghívja

A rendező-bizottság.

Az ünnepély kezdete d. u. 3 órakor, a díjtekedobás d. u. 1 órakor.

Belépti díj: személy-jegy 50 kr., család-jegy (1 férfi, 2 hölgy) 1.20.

Jegyek előre is válthatók: a Jó szívben, a Fekete macskában, a Fekete
bikában, a Minta vendéglőben, a Két Kecskében, továbbá Mundy József
ur fűszerüzletében és Mundy Imre ur czukrásüzletében, valamint az ünne-
pély napján a pénztárnál.

Jó czigányzenéről és változatos műsorról gondoskodott a rendezőség.

Vidéki t. vendégeinknek tudom-
ásul: A helyi érdekű vonat
minden órában közlekedik,
egész éjjel 11 óráig.

A dalkör pártoló tagjai
tisztelettel kéretnek tagsági
jegyeket maguknál tartani,
mely családjeggyül szolgál.

Gutenberg könyvnyomda

Nyitra. Huszár István. Iritzter Zsigmond. Özv. Neugebauer Anna. Reichles Lipót.	Putnok. Gaertner Ignác.	Szabolcsa. Skarnitzl József Örökösei.	Szerencs. Simon József.	Ujpest. Kaczander és Fuchs. Steiner Károly.
Oravicza. Kehrer C. Wunder Károly.	Resicza. Eisler József. »Hungária« könyvnyomda.	Szarvas. Sámuel Adolf. Szikes Antal. Sápszky János.	Szigetvár. »Corvinæ-nyomda (tulajd. Fried Dávid).	Ujvidék. Fuchs Ágoston. Hirschenhauser Benő. Miletics Szvetozár. Pajevics Arzén. Popovics Testvérek. Szerb kolostorok könyv- nyomdája.
Oroszáza. Veres Lajos. Altstädter M. J.	Rimaszombat. Gyórfy P. G. Rábely Miklós.	Szász-Régen. Burghardt Rezső. Sebesch Károly.	Szilágy-Somlyó. Böllöni Sándor.	Ungvár. Gellisz Miksa. Jäger Bertalan. Lévai Mór. »Székely és Illés.
Ó-Becse. Löwy Lajos.	Rozsnyó. Kovács Mihály.	Szász-Sebes. Stegmann János. Winkler Gusztáv.	Szolnok. Bakos Istvánné. Fuchs Lipót. Hay Fülöp. »Szolnoki Híradó« ny. Vezéry Ödön. Wachs és Pauncz.	Ujverbász. Berkovics Márk fiók- nyomdája.
Ó-Kanizsa. Schwarz A.	Rózsashegy. Salva Károly.	Szászváros. Fuhrmann R. »Minerva« nyomda r.-társ.	Szombathely. Bertalanffy József. Fekete István. Gábrriel Ágoston. Seiler H. Özvegye.	Vác. Mayer Sándor. »Hunnia« nyomda (tulajd. Kohn Viktor).
Ó-Orsova. Handl József. Orsovai könyvny. r.-t.	Salgó-Tarján. Friedler Ármin.	Szatmár-Németi. Molnár János. Nagy Lajosné. »Pázmány« könyvnyomda. Litteczky Endre »Szabad- sajtó« nyomdája.	Tab. Pfeifer Ignác.	Vág-Ujhely. Brück Samu. Horovitz Adolf.
Ó-Széplak. Nyittravölgyi Gazd. Egylet nyomdája.	Sárvár. Jacoby Bálint.	Szeged. Bába Sándor. Endrényi Imre. Endrényi Lajos. Engel Adolf. Fürtös Testvérek. Várnai Lipót.	Tapolcsa. Löwy B.	Versecz. Wetl és Veronits. Kirchner J. E. Özvegye. Kassanovits M. Kehrer Lajos.
Paks. Rosenbaum Miksa E.	Sárospatak. Ev. ref. főisk. nyomdája.	Szeghalom. Ifj. Kiss Ferencz.	Tata. Engländer Jakab.	Veszprém. Krausz A. Fia. »Petőfi« nyomda.
Pancsova. Jovanovics Testvérek. Kosanics M. Miklós. Wittigschlager Károly.	Segesvár. Jördens Testvérek. Horeth Frigyes.	Szegzárd. Báter János. Ujfalussy Lajos.	Temesvár. Csanád egyházmegyei nyomda. Délmagyarországi szövet- kezeti nyomda. Freund Gyula. »Posauna« nyomdája. Rác M. Stern Gusztáv. Stéger Ernő. Uhrmann Henrik. Veres Samu. »Unio«-könyvnyomda (tul. Ifj. Steiner Károly).	Zala-Egerszeg. Özv. Taby Rozália. Breisach Samu.
Pápa. Goldberg Gyula. Nobel Ármin. Reform. főisk. nyomda	Selmeczbánya. Jörges A. Özvegye.	Székhelyhid. Kohn Sámuel.	Tisza-Füred. Löw Sámuel.	Zenta. Schwartz Sándor. »Zentai Hirlap« nyomdája.
Pécs. Engel Lajos. Lyceumi nyomda. Taizs József. Taizs M. özvegye.	Sepsi-Szt-György. »Jókai« részv.-nyomda.	Székely-Udvarhely. Becsek Dániel.	Toina. Selly József.	Zilah. Seres Samu.
Pécska. Ruber István.	Siklós. Löwy Miksa. Harangozó és Pandurovits.	Székesfejérvár. Márián György. Singer E. Számmer Imre. Számmer Kálmán. »Székesfeh. és Vidéke« ny. Kaufmann Fáni.	Toina-Tamási. Jeruzsálem Ede.	Zólyom. Nádasy G.
Perjámos. Pirkmayer Alajos.	Sopron. Brelner E. és Fla. Litfass Károly. Romwalter K. és Fia. Rónai Frigyes.	Szempcz. Fischer Náthán.	Torda. Pollak Móricz.	Zombor. Bittermann Nándor. Muzsik A. Oblát Károly Rubinstein N.
Pöstyén. Gipsz H.	Stájerlak. Rose V.	Szentes. Sima Ferencz. »Szentes és Vidéke« nyom- dája.	Török-Szt-Miklós. Rubinstein Sándor.	Zombolya. Wunder Rezső.
Pozsony. Alkalay Adolf. Angermayer Károly. Bick Ábrahám. Brég János. Freistadt Mór. Grünsfeld Lipót. Stampfel, Éder és Társa. Schönberger Bernát. »Westungarischer Grenz- bote« nyomdája. Wigand K. F.	Sümege. Nobel Ignác.	Szenicz. Bezso János és Társa.	Trencsén. Gansel Lipót. Skarnitzl Fr.	Zsolna. Áldori Manó.
	Szabadka. Bittermann József. Schlesinger Sándor. Székely Simon. Krausz Mór és Társa. Petrovits Dusán dr.	Szered. Stern Dávid.	Turóc-Szt-Márton. Magyar nyomda. Részvénynyomda.	

HORVÁT- ÉS SZLAVONORSZÁGBAN.

Belovár. Fleischmann F. Kolešar N.	Illok. Wortmann A.	Petrinja. Benkó Károly.	Varasd. Platzer József. Štefler J. B.	Granitz Ignác. Hühn Gyula. Kralj Iván. Jovanović Pajo. Kugli és Deutsch. Rulić Ferencz. Scholz Antal »Národne Novine« ny.
Broód (Sz. m.). Schulmann H.	Kaproncza. Kostinčec K.	Pozsega. Klein Lipót.	Vinkovce. Trumić Konstantin.	Zengg. Luster Hubert.
Diakovár. Egyházmegyei nyomda.	Karlócza. Pavlović K.	Ruma. Wagner J.	Virovitica. Habianec F.	Zimony. Grabovački M. Sopron A. Baics S.
Eszék. Laubner Károly. Pfeiffer Károly. Schaffer Alajos.	Károlyváros. Hauptfeld Károly.	Sziszek. Fanto Adolf. Jünker F.	Virje. Ljublić N.	Zsid. Mankovic P.
Gospic. Zupan M.	Kőrös. Neuberg Gusztáv.	Susak. Grosse küstenländische Buchdruckerei.	Vukovár. Jancsik E.	
	Mitrovicza. Mitroviczai horvát könyv- nyomda-részv.-társaság. Trumić Konstantin.	Uj-Gradiska. Bauer Mór.	Zágráb. Albrecht K. Brusina Antal. Részvénynyomda.	

A könyvnyomdász- és betűöntő-segédék egyletei.

Magyarország.

Magyarországi könyvnyomdászok és betűöntők egylete. Elnök: Egyesy Géza; számvivő Steiner Adólf. Egyleti helyiség: Budapest, VIII., Stáhly-utca 1. Az egylet a központon kívül a következő kerületekre oszlik: *Arad:* Elnök: Varga József; pénztárnok: Lövey Nándor. *Brassó:* Elnök: Feninger Károly; pénztárnok: Merkl János. *Debreczen:* Elnök: Kenderessy Lajos; pénztárnok: Török Ferencz. *Kassa:* Elnök: Rósa Viktor; pénztárnok: Nagy Sándor. *Kolozsvár:* Elnök: Gámán Dezső; pénztárnok: Thummerer János. *Nagy-Várad:* Elnök: Lang József; pénztárnok: Bonczé Tivadar. *Pécs:* Elnök: Taizs József; pénztárnok: Safacsák Rezső. *Pozsony:* Elnök: Kalteisz J.; pénztárnok: Dirmeier Nándor. *Szeged:* Elnök: Zeisler M.; pénztárnok: Schwarz Ferencz. *Temesvár:* Elnök: Freta János; pénztárnok: Mangold Sándor.

A nagyszombati könyvnyomdászok egylete. Elnök: Binder Lajos (Mészáros-utca 47).

Szaktárs-körök a fővárosban.

Könyvnyomdászok Szakköre.

Elnök: Tanay József (Pesti könyvnyomdász-társaság).

Budapesti könyvnyomdászok és betűöntők jótékonyági köre.

Elnök: Concha Károly (Hornyánszky V. könyvnyomdása, V., Arany János-utca 1).

Budapesti gépmesterek és nyomók köre. Elnök: Stern Ferencz (Kertész-nyomda, Mária-Valéria-utca 11.)

Budapesti hírlapszedők köre.

Elnök: Sitté József (Pester Lloyd nyomdája).

Budapesti betűöntők köre.

Elnök: Feldmann I. Pál (Fischer és Mika betűöntődjé).

Budapesti könyvnyomdászok és betűöntők hitel-szövetkezete.

Elnök: Schwind Béla (Pesti Lloyd-Társulat könyvnyomdája).

»Ebredés«-dalkör.

Elnök: Tanay József (Pesti könyvnyomdász-társaság).

»Typographia«-dalkör.

Elnök: Galateo Béla (Államnyomda).

Szaktárs-körök a vidéken.

»Typographia«-dalegylet Temesvár.

Elnök: Freund Gyula, nyomdatulajdonos.

Horvát- és Szlavonország.

A horvát-szlavóniai könyvnyomdászok egylete. (Hrvatsko tipografsko društvo za Hrvatsku i Slavoniju). Elnök: Timet István (Részvénynyomda), Zúgrábban.

Ausztria.

Alsó-Ausztria. Az alsó-asztriai könyvnyomdászok és betűöntők egylete. Elnök: Mies Károly. Egyleti helyiség: Bécs, VII., Zieglergasse 25.

Bukovina. A bukovinai könyvnyomdászok és betűöntők egylete. Elnök: Witiuk János, Czernowitz, az Eckhardt-féle nyomdában.

Csehország. A csehországi könyvnyomdászok és betűöntők egylete. »Typografická Beseda«. Elnök: Kruncert Károly, Prága, Inselgasse 24.

Felső-Ausztria. A felső-asztriai könyvnyomdászok és betűöntők egylete. Elnök: Herzog János (az »Arany szarvas« vendéglőben, Hirschgasse) Linzben.

Gálcorság. Galicziai könyvnyomdász-egyesület. (Towarzystwa drukarzy), »Sila« (Erő), Krakóban. — Könyvnyomdász- és kőrajzoló-egylet (Towarzystwo drukarzy i litografów) »Ognisko« Krakóban. Előbbi egyletnek elnöke: Szyjewszi András, utóbbi Machalski Tódor, mindketten az I. egyesületi nyomdában. Egyleti helyiség: Ringplatz 12, III.

Karintia. A karintiai könyvnyomdászok, kőrajzolók és könyvnyomók egylete. Az egylet elnöke: Pressien Ferencz (Bertschinger-féle nyomda), Klagenfurtban.

Krajna. A krajnai könyvnyomdászok, kőrajzolók és könyvnyomók egylete. (Društvo tiskarjev, kamnopicsev in kamnotiskarjev na Kranjskem.) Elnök: ifj. Hriber Ferencz, (katholikus könyvnyomda), Laibachban.

Morvaország. A morvaországi könyvnyomdászok és betűöntők egylete. Elnök: Klíma Károly, Thalgasse 5, Brünnben.

Salzburg. A salzburgi könyvnyomdászok betegsegélyző-egylete. Elnök: Reyer Ferencz (Oellacher-féle könyvnyomda), Salzburgban. — A salzburgi könyvnyomdászok önképző-egylete. Elnök: Pelikán János. (Pustet-féle könyvnyomda), Salzburgban.

Stájerország. A stájerországi könyvnyomdászok és betűöntők segélyző-egylete. Elnök: Dröszler Flórián. (Withalm-féle könyvnyomda), Gráczban.

Szilészia. A szilésziai könyv- és könyvnyomdászok és rajzolók egylete. Székhely: Troppau. Elnök: Hoffmann János, Teschnerstrasse 5.

Tirol és Vorarlberg. A tirol és vorarlbergi könyvnyomdászok és betűöntők egylete. Elnök: Zemmer József (Rauch-féle könyvnyomda), Innsbruckban.

Európa többi országai.

Belgium. Fédération typographique. (Belgischen Boekdrukkersbond.) Elnök: Laslovski Kajetan.

Bulgária. A bulgáriai könyvnyomdászok egylete. (Blgarsko Typografsko društvo.) Elnök: Colakov Tódor, »Drzaven Vestnik« kiadóhivatala, Szófiában.

Dánia. Typografiske Forening i København. Elnök: Peterson V., Bordings Bogtrykkeri, Nybrogade 12, Kopenhága. — Dansk typografisk Forening. Elnök: Rasmussen H. F. (a »Kolding Folkeblad« nyomdája), Kolding (Jütland).

Francoziaország. Fédération française des travailleurs du livre. A központi bizottság titkára Keufer A., székhelye: Páris, 15, Rue de Savoie. Állandó elnök nincs.

Luxemburg. Luxemburgi nyomdász-egylet. (Association typographique de la Ville de Luxembourg.) Elnök: Bous Gusztáv, St.-Paulus-nyomda.

Németország. A német könyvnyomdászok segélyegylete. Elnök: Döblin Emil, Solmsstrasse 31., III., Berlin SW. — Elzász-Lotharingia könyvnyomdászainak és betűöntőinek segélyegylete. Elnök: Hans Fr., Blygonsstrasse 24, II., Strassburg-Neudorf.

Norvégia. Norsk Centralforening for Bogtrykkere. Elnök: Schulze F. P., »Dagbladet« nyomdája Kristianiában.

Olaszország. Associazione fra gli operai tipografi italiani per l'introduzione e l'osservanza della tariffa. Elnök: Sgr. Angelo Carugati, tipografia Operaira, Corso Vittorio Emanuele 12—16; egyleti helyiség via Rovello 1, Milánóban.

Oroszország. Nyomdásztársaság Rigában. A levelek Wagner Józsefhez, Hücker-féle nyomda, ezímezendők.

Románia. »Gutenberg«, a nyomdamunkások általános, kölcsönös segélyező-egylete. (Societate generala de ajutor reciproc a lucratorilor tipografi din România.) Elnök: Nicolae Ionescu, Socecu-könyvnyomda, Strada Berzii 136, Bukarest.

Svájc. Svájci nyomdász-szövetkezet. Központi elnök: Unteregger H., Brunnenbergerstrasse 8., St.-Gallenben. — Société fédérative des typographes de la Suisse romande. Központi elnök: Ott Károly, a »National« nyomdájában Chaux-de-Fonds-ban.

Svédország. Svenska Typograförbundet. (Svéd nyomdász-egyesület). Elnök: G. Edin, »Aftonbladet« Stockholmban.

Szerbia. Szerb nyomdászok egylete. (Družina tipografskih radnika u Srbiji.) Elnök: Konstantinovič György, Belgrádban.

A többi egyletek vagy egyáltalán nem, vagy csak részben állanak velünk kölcsönösségben.